

TÜRKÇEDE HİBRİT (MELEZ) SÖZCÜKLER

Hadra Kübra ERKINAY TAMTAMIŞ*

Özet

Hibrit; Türk dilinde iki farklı yapı, tür ve kökenin bir araya gelmesiyle oluşan sözcük olup Arapça *melez* sözcüğüyle de karşılanabilmektedir. Bu kavram hem fen bilimlerinde hem sosyal bilimlerde kullanılmaktadır. Çıkış yeri biyoloji ve bitki bilimleri olan terim; sosyoloji, müzik, teknoloji, otomotiv ve son zamanlarda eğitim gibi alanlarda kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada hibritleşme Türk dili alanına uyarlanmış, bu minvalde Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'teki iki farklı kökene ait sözcüklerin oluşturduğu birleşik yapıların durumu değerlendirilmiştir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılarak sözlüğün tamamı taranmıştır. Araştırmanın evrenini Türkçedeki tüm hibrit yapılar; örneklemini ise *Türkçe Sözlük*'te farklı iki dile ait sözcük ve(ya) eklerden oluşmuş bitişik yazılan sözcükler oluşturmaktadır. Bitişik yazılan en az iki sözcükten müteşekkil yapılar ile Türkçe dışındaki eklerle oluşturulmuş türemiş sözcükler fişlenmiştir. Bu yapılar ait oldukları dile ve dizilimlerine göre sınıflandırılmıştır. *Türkçe Sözlük*'te toplam 1.839 hibrit yapı tespit edilmiştir. Bu yapılar *Türkçe + Arapça*, *Fransızca + Türkçe*, *Türkçe + İbranice*, *Yunanca + Soğdca*, *Rumca + Türkçe*, *Türkçe + Farsça + Türkçe*, *Arapça + Arapça + Türkçe* biçiminde birbirinden farklı dizilişler göstermektedir. Bazı gruplardaki hibrit yapıların sayısı fazlayken (*Türkçe + Arapça = 755*) bazıları sınırlıdır (*Türkçe + Latince = 1*). Bu çalışma; Türkçenin söz varlığında yer alan hibrit yapıları tespit ve tasnif etmek, hibrit sözcüklerin kökenlerini ve kullanım alanlarını belirlemek üzere yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hibrit sözcükler, ödünç sözcükler, etimoloji, melez sözcükler, *Türkçe Sözlük*.

* Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Londra Yunus Emre Enstitüsü, hadraerkinay@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1469-0404.

HYBRID WORDS IN TURKISH

Abstract

The word *hybrid* means that two different structures, type and origins come together. This word can also be met with the Arabic word *melez*. This concept is used both in applied sciences and social sciences, and although its origin is biology and botany, it has also started to be used in fields such as sociology, music, technology, automotive and, more recently, education. In this study, hybridization was adapted to the words of Turkish Language Institution's *Turkish Dictionary*. Structures formed by words belonging to two different origins are considered as hybrid words. The *Turkish Dictionary* was scanned, and the adjacent compound or derivative words formed with attachments other than Turkish were slipped via quantitative data. These structures are classified according to the language they belong to. A total of 1.839 hybrid structures have been identified in the *Turkish Dictionary*. These structures show different sequences such as *Turkish + Arabic*, *French + Turkish*, *Turkish + Hebrew*, *Greek + Sogdian*, *Romaic + Turkish*, *Turkish + Persian + Turkish*, *Arabic + Arabic + Turkish*. While the number of hybrid structures in some arrays is high (*Turkish + Arabic* = 755), some of them are limited (*Turkish + Latin* = 1). In this study; it was carried out to identify and classify hybrid structures in Turkish vocabulary, to determine the origins of hybrid words, and to determine their usage areas.

Keywords: Hybrid words, loanwords, etymology, melez (hybrid) words, *Turkish Dictionary*.

Giriş

Hibrit sözcüğü hem fen bilimlerinde hem de sosyal bilimlerde kullanılan bir terim olup Fransızca *hybride* sözcüğünden Türk diline geçmiş¹, *melez*; (*teknoloji*)² iki farklı güç kaynağının bir arada bulunması anlamına gelmektedir (TS³, 2011, s. 1097). *Melez* sözcüğünün *Türkçe Sözlük*'teki ilk anlamı "1. Değişik türden hayvan veya bitkiden üremiş (hayvan veya bitki), kırma, azma, hibrit, metis" biyoloji terimiyle karşılanmaktadır. Diğer anlamları "2. Değişik ırkta ana babadan doğmuş olan (kimse)", "3. Katışık, karışık: Melez bir dil" (TS, 2011, s. 1648) biçimindedir.

¹ <https://sozluk.gov.tr/>, E. T. 28.09.2020.

² Son zamanlarda özellikle otomobil sektöründe geliştirilen hibrit araçların piyasaya sürülmesi, tanıtımları, reklamları vb. sirkülasyonlardan dolayı kavram, teknoloji alanındaki anlamıyla tanınıp yaygınlaşmıştır.

³ Çalışmada, Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük* adlı eseri, TS olarak kısaltılmıştır.

Biyolojiye ait bir terim olan *hibrit*, özellikle son zamanlarda kullanım alanının yaygınlaşmasıyla birlikte ziraat, eğitim, sinema, sosyoloji disiplinlerinde sıkça tercih edilmeye başlanmıştır. Türkçede daha önce aynı sözcüğün Arapça karşılığı olan *melez* tercih edilmekteyken günümüzde yapılan araştırmalarda hibrit sözcüğünün kullanım sıklığının git gide arttığı tespit edilmiştir.⁴

Bu araştırma hibrit kavramının Türk dili sahasında henüz yeni olması ve alana uyarlanması açısından önem taşımaktadır. Zira bu kavram; biyoloji, botanik ve ziraat bilimlerinin terimiyken gün geçtikçe kullanım alanı genişlemiş sosyoloji, otomotiv ve son zamanlarda da eğitim disiplinlerinde kullanılmaya başlanmıştır. Melez/hibrit kavramının Türk edebiyatında kullanıldığı çeşitli çalışmalar görülmektedir.

Hibrit, dil bilimi alanında birtakım araştırmalarda kullanılmış bir terimdir. Novotná (1967, s. 613) Modern Çince'deki ödünç ve hibrit sözcükler üzerine yaptığı araştırmasıyla alana katkı sağlamıştır. Çalışmada hibrit sözcükler ve başka dillerden ödünç alınmış sözcüklerin modern dillere katkısı dikkat çekmektedir. Johannes (1993, s. 399) Budistlerin, kutsal metinlerinde hibrit Sanskritçe kullanımlarını nasıl açıkladıkları sorusunu ele almıştır. Waley (1957, s. 581) Çince-Moğolca şarkılarda hibritlik meselesini araştırmış, Çince söz varlığında bazı Moğolca sözcüklerin gömülü olduğunu ve bunların yabancı sözcük olduğunun farkına varılmadığını belirtmiştir. Schach (1948, s. 121) Pennsylvania Almancasında hibrit birleşikler üzerine yaptığı çalışmada, ödünçlenmiş sözcüklerle hibritlenmiş biçimlerin (*hybridized forms*) iki dil arasındaki ilk etkiden sonuçlandığını belirtmiştir. Dil biliminde çeşitli dillerle ilgili yapılmış çalışmalarda hibrit sözcük/yapının daha çok ödünç sözcük kavramıyla birlikte kullanıldığı görülmektedir. Çalışmada da Türk dilindeki hibrit yapıların diğer dillerden ödünçlenmiş sözcüklerle oluşturulduğu belirlenmiştir. Tıpkı Çince'deki Moğolca sözcüklerin dile yerleşmiş olduğu ve yabancı sözcük olarak algılanmaması gerektiği (Waley, 1957, s. 581) gibi Türkçedeki hibrit yapıları oluşturan sözcüklerin veya eklerin de büyük bir kısmının dilin yapısına uygun olarak evrildikleri ve dillerin erken etkileşim dönemlerinde hibritleştikleri ve bu yüzden bu sözcüklerin yabancı sözcük olarak algılanmalarını gerektiği sonucunu doğurmuştur⁵.

Hibrit kavramının Türk dili alanındaki kullanımı ise oldukça yenidir. Şirin'in (2019, s. 12) *melez sözcükler ve bağnaz* üzerine yazdığı yazı bu anlamda dikkat çekicidir. Çalışmada Dil Devrimi esnasında Türkçe sözcük ve

⁴ YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde *melez* sözcüğünü ihtiva eden çalışma sayısı 774 iken *hibrit* sözcüğü 1.065 araştırmada kayıtlıdır (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, E. T. 28.09.2020).

⁵ Örneğin Farsça *dere, köy*; İtalyanca *dümen* gibi ödünçlenmiş sözcükler Türkçeye yerleşmiş; ödünçlükten kalıcılığa dönüşmüştür.

terim türetme yollarından birinin de *melez* türetme olduğu ve *karma*, *uydurma* sözlerle de ifade edildiği belirtilmiştir. *Oku-* eyleminden türetilmek istenen fakat Fransızca *école* (*ekol*) sözcüğünden esinlenilerek oluşturulan *okul* sözcüğü ve başka sözcükler de çalışmada örnek olarak gösterilip netice olarak Arapça “*mutaassıp*”a karşılık Almanca *Banause* sözcüğünün içerdiği anlam ve ilk hecesindeki ses benzerliğinden hareketle Türkçede buna uygun *bağ* sözcüğünün varlığı ile *bağnaz* sözcüğünün türetilmesinde melez yöntemin etkili olduğu belirtilmiştir (Şirin, 2019, s. 13-17).

Bu çalışmada ise ödünç sözcüklerin etimolojik açıdan durumları değerlendirilerek farklı dillere ait sözcüklerin bir araya getirilmesi, birleşmesi, kalıplaşması ve yeni anlam ifade ederek hibrit hâle gelme süreci işlenmiştir. Köken olarak birbirinden farklı iki ödünçlenmiş sözcüğün bir araya gelerek türettikleri yeni yapılara *hibrit (melez) sözcük* adı verilmiştir. Hibrit sözcükler, toplum biliminde kullanılan *melez* kavramıyla ilişkilendirilebilir. Hibrit sözcükler farklı iki ırktan insanın bir araya gelmesinin sonucu doğan melez çocuklara benzetilebilir. Bu metafora ırk, dilleri; çocuk, sözcükleri karşılamakta olup ortaya çıkan yeni sözcükler karmadır.

Araştırmada *Türkçe Sözlük* bütünüyle taranmış ve farklı iki dile ait hibrit yapılar fişlenmiştir. Hibrit yapılar fişlenirken sadece bitişik yazılan birleşik sözcükler dikkate alınmış, ayrı yazılan birleşik sözcükler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Kökü bir dile, almış olduğu eki başka bir dile ait olan türemiş sözcükler, içinde farklı dillere ait ödünçleme taşıdığı için araştırmaya eklenmiştir. İki farklı dile ait sözcüklerin bir araya getirilmesi suretiyle oluşturulan birleşik/karma yapılar, hibrit sözcüktür. Türkçenin ödünç almış olduğu sözcüklerle yeni bir söz varlığı oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Türk Dil Kurumunun yayımladığı *Türkçe Sözlük*'te bitişik yazılan hibrit madde başlarını oluşturan sözcüklerin kökenlerinin hangi dile ait olduğu anlam açıklamasından önce italik bir biçimde verilmiştir. Örneğin; *şaheser* madde başında Farsça *şāh* + Arapça *eşer* açıklaması bulunmaktadır (TS, 2011, s. 2196). Çalışmadaki hibrit yapıların köken bilgisinde *Türkçe Sözlük*'ün madde başlarında yer alan açıklamalardan yararlanılmıştır. Nadir de olsa kökeni verilmeyen hibritler mevcuttur. Köken açıklaması yapılmayan hibrit yapıları oluşturan sözcüklerin hangi dile ait olduğu, sözcüğün ilgili madde başından tespit edilmiştir. Kökeni farklı dile ait olup Türkçe yapım ve(ya) çekim eki almış türemiş sözcükler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Hibrit yapıda en az iki farklı dilden sözcük/eklerin bir araya gelmesi ölçüt olduğundan aynı dilden iki sözcüğün oluşturduğu birleşik yapılar hibrit sözcük kabul edilmemiştir.

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte veya hâlen var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi ta-

nımlanmaya çalışılır. Tarama modellerinde “nedir, nelerden oluşmaktadır?” soruları sorulmaktadır. Çalışmada, tarama modellerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli, “çok sayıda elemandan oluşan evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da örneklem üzerinden yapılan tarama düzenlemeleridir” (Karasar, 2012, s. 77-79). Araştırmanın evrenini Türkçedeki tüm hibrit yapılar; örneklemini ise *Türkçe Sözlük*'te farklı iki dile ait sözcük ve (ya) eklerden oluşmuş bitişik yazılan sözcükler oluşturmaktadır. Genel tarama modeliyle *Türkçe Sözlük*'teki hibrit sözcüklerle ilgili genel bir yargıya varmak araştırmanın amacıdır.

1. Hibrit Kavramının Çeşitli Bilim Dallarında Görünümü

Hibrit kavramı, Türkiye’de yapılmış tezlerde daha önce özellikle fen bilimlerinde kullanılırken 2005 yılından itibaren sosyal bilimlerde de kullanılmaya başlanmış ve bu oran 2017’den bugüne hızla artış göstererek toplam 48 çalışmaya ulaşmıştır. Fen bilimlerinde kayıtlı olan 954 tezde *hibrit* sözcüğü yer alarak ziraat, kimya, mühendislik (bilgisayar, elektrik-elektronik, endüstri, gıda, inşaat, makine, metalürji, uçak), biyoteknoloji, matematik, enerji, mimarlık, istatistik, denizcilik vb. disiplinlerin konusu olmuştur.

Kavram, hibrit elektrikli araçların üretilmesinden sonra otomobil endüstrisinde sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Toyota markasının ürettiği hem benzin hem elektrikle çalışan araçlara *hibrit otomobil* denmiştir. Son yıllarda sektörde adını sıkça duyuran hibrit otomobiller ile ilgili olarak Toyota Hybrid yetkilileri tarafından “Hibrit nedir?” sorusu “Biri benzinli biri elektrikli olmak üzere iki motora sahip, farklılıkları bir araya getirerek güçlü bir sinerji yaratmaya çalışan teknoloji” olarak açıklanmıştır⁶. Hibrit, “Otomotiv sektöründe zıt gibi görünen ancak aynı amaca hizmet eden farklılıkların bir araya getirilip buluşturulması sonucunda güçlü bir sinerji yaratılması” olarak tanımlanmıştır.⁷

Hibrit araçların batarya şarj cihazları üzerine elektrik-elektronik mühendisliği bölümünde birtakım çalışmalar (Satılmış ve Meşe, 2011, s. 137) yapılmıştır. Yanmaz (2008, s. 11) ziraat, tarım, tohum yetiştiriciliği alanlarında hibrit çeşit kullanımının ıslahçı, üretici ve tohum üreticisi açısından çeşitli avantajlarını aktarmıştır. *İki ya da daha fazla sayıda kendilenmiş olan saf genetik yapıdaki genotipin kendi aralarında melezlenmesi* olarak tanımlanan hibrit çeşitlenmenin uzun yıllar devam eden büyük bütçeli ıslah programları sonucunda, fazla miktarda iş gücüyle ve standart çeşitlere göre daha pahalı olmasına rağmen erkencilik, verim, bir örneklik, kalite özellikleri yönünden üstün olmaları nedeniyle tercih edildiği (Karaağaç ve Kar, 2016, s. 45) belirtilmiştir.

⁶ <https://www.toyota.com.tr/hybrid-innovation/what-is-hybrid.json>, E. T. 28. 09. 2020.

⁷ <https://www.toyota.com.tr/hybrid-innovation/what-is-hybrid.json>, E. T. 23.02.2019.

Sosyal bilimlerde ise siyasal bilimler, psikoloji, mütercim-tercümanlık, ekonomi, uluslararası ilişkiler, sosyal hizmetler, işletme, kamu yönetimi, sanat tarihi, bankacılık, turizm, iletişim ile son olarak eğitim ve öğretim alanlarında hibrit kavramıyla ilgili tezler yazılmıştır. Kavramın tiyatro, dil bilimi, sinema, sosyoloji disiplinlerinde artış göstermesi son yıllara tekabül etmektedir. Boztepe (2018), Toyota hibrit aracı üzerinde televizyon reklamlarının gösterge bilimsel çözümlemesini yapmıştır.

Sosyolojide; günümüz toplumlarında ortaya çıkmamış ve var olan kimliklerden farklı kimlik inşa edilenler *hibrit kimlik* adını alırken (Çağırkan, 2016, s. 2613) yine soylular ve ruhban sınıfı arasında kabul görmeyen ya da kimlik bulamayan başrahibe Chaucer'in *Canterbury Hikâyeleri*'nde bu durum "melez kimlik" olarak tanımlanmıştır (Yıldız, 2015, s. 300). Bunun yanı sıra göçmenlik, kültürel melezlik, melez kimlikler (Alman-Türk), göçmen ve diaspora sinemaları konularını ele alan *Melez İmgeler: Sinema ve Ulusötesi Oluşumlar* eserinde bu kavram, yine toplum üzerinde kullanılmaktadır (Hepdinçler, 2008, s. 112). Sinemada; komedi filmlerinin macera, korku filmlerinin drama türünden özellikler barındırarak zenginleşmesiyle ortaya çıkan melez film mefhumunun, bu doğrultuda kurmaca ile belgesel filmlerin özelliklerinin harmanlanarak "kurgu belgesel" niteliği taşıyan *İki Dil Bir Bavul* filmiyle işlendiği ortaya konmuştur (Anadolu, 2015, s. 10).

Eğitim bilimleri alanında zihinsel yetersizliği olan çocuklar için hibrit okuma yazma öğretim yöntemi geliştirilmiştir. Görsel sözcük okuma stratejisi, analitik fonik strateji ve benzetme stratejisi olmak üzere üç farklı stratejinin birlikte kullanılmasından ötürü bu öğretim yöntemi hibrit/karma özelliği göstermektedir (Akçin, 2018, s. 1).

Turizm alanında hibrit sözcüğü *glamping* örneğinde kullanılmıştır. Zira *glamping* tesisleri hem modern bir konaklama tesisinin konforunu hem de kamp yapmanın özgürlüğünü hibrit bir biçimde sunmaktadır. Turizmde sağlık, lüks, doğada yaşam, dışarıda olma kavramları gibi birbirinden farklı ve zıt turizm çeşitliliği hibrit bir biçimde bir arada görülmekte ve turistik ürün çeşitlendirme bağlamında *glamping* örneği hibrit turizm olarak nitelendirilmektedir (Ergüven vd., 2015, s. 259).

Küreselleşme, yemek kültürlerinde farklı melezleşme alanları yaratmaktadır. Örneğin Amerikan ve Batı merkezli *fastfood* yeme alternatiflerinin dışında Çin, Japon, İran, Hindistan, Tayland yemekleri de hızla küresel pazarda yayılmaktadır (Kanık, 2016, s. 240). Görsel yemek endüstrisiyle ilgili unsurların, televizyon programları sayesinde başka coğrafyalarda gösterilmesiyle veya benzer özelliklerde kültürel olarak melezleşmiş yeni yerel programların ortaya çıkmasıyla küresel yemek pazarı yaygınlaşıp güçlenmektedir. Yemek

yarışma programları, realite TV ve yarışma programlarının karışımı olduğu için melez programlar olarak nitelendirilebilir (Kanık, 2016, s. 253).

Kamu yönetiminde kadro karşılığı çalışan sözleşmeli personeller, kamuda melez bir statü olarak değerlendirilmiştir. Kadro karşılığı sözleşmeli personelin memur veya sözleşmeli personel olduğuna dair net bir ayırım yoktur (Albayrak ve Sayan, 2011, s. 272).

Kültürel Karşılaşmalar: Melez Müzikler çalışmasında anlamın ve temsilin karşılıklı etkileşimi ve alışverişi sonucunda melez müziklerin ortaya çıktığı ve kültürdeki melezeleşme olgusunun en iyi irdelendiği alanlardan birinin müzik olduğu belirtilmiştir. Çalışmada dünyada farklı kültürleri ve enstrümanları müziklerine yansıtarak melezeleştirilenlere yer verilmiştir. Türk müziğinin de Arap müziği ile birlikte Batılı ritimlerle melezeleştiği ifade edilmektedir. Yine son zamanlarda Batı “rock”, “caz” müziklerinin arabesk formatına uygun yapılması; Laz müziğinin “rock” tınılarıyla yorumlanması; türkülerin farklı formatlarda çalınması; tasavvufi müziğin Batılı formlar içinde ortaya çıkarılması; “rap”in yerelleşme ve arabeskin yerine geçme eğilimleri; “rock” müziğinin isyanının arabesk gibi oryantal temalara dayanılarak ifade edilmesi örnekleri de melez müziğe örnektir (Uluç ve Süslü, 2017, s. 483).

Sefardilerin sergiledikleri oyunlar, “melez” sözcüğünün tiyatro alanında kullanımıyla ilgilidir. 15. yüzyılın sonlarına doğru İber Yarımadası’ndan Osmanlı topraklarına yerleşen Museviler edindikleri Musevi, Hristiyan ve İslam kültürlerinin izlerini taşıyan zengin geleneği beraberlerinde getirmişlerdir. Kendilerine *Sefardiler* adını veren bu toplum; Judeo-İspanyolca, İbranice, Fransızca, Türkçe vb. farklı dillerin komedyası, tragedya, dram, diyalog, monolog türlerinin, farklı oyunculuk yöntemlerinin bir arada kullanılmasıyla çok kültürlü ve çok dilli melez tiyatro örneği oluşturmuşlardır (Yaycıoğlu, 2009, s. 61-62).

Çeviri bilimi alanındaki çalışmada, melez kimliğini eserlerine yansıtan yazarların kullandıkları dilin çift kimliklerinin gerilim alanı olduğu belirtilmektedir. Çalışmada çeviri bilimi bakış açısıyla edebî eserlerde çok kültürlü ve melez yazar izlerinin sürülmesi amaçlanmaktadır. Melez kişilerde kimlikler arasındaki gelgitlerin ve dönüşümlerin çeviri eylemine yansımaları incelenmiştir (Yılmaz ve Ataseven, 2017, s. 817).

Edebiyatta ise bu kavram melez dil çalışmalarında görülmektedir. Tekin, *Berci Kristin Çöp Masalları* romanında taşra ile kent arasında sıkışıp kalan Çiçektepe gecekondulu mahallesinin sosyokültürel kimliğindeki ikiliği, metnine de sirayet ettirerek melez bir dil oluşturmaktadır. Romandaki melez dil hem geleneğin, sözlü kültürün ve modern kent hayatının sözcüklerinin iç içe geçmesi ve kimi katışık sözcük ve sözcük gruplarının türetilmesiyle gerçek-

leşmekte hem de romanın kurgusunda geleneğe ait kimi folklorik özellikli türkü, mâni, tekerleme, destan motifleri kullanılarak nazım ve nesir âdeta birbirinin içine örülerek işlenmektedir (Arslan, 2017, s. 205-207).

Kültürel küreselleşmenin ulaşmak istediği sonuçlardan *asimilasyon* ve *hibritleştirme* kavramları farklılık arz eder. Asimilasyonda bireylerin kimlik anlayışında bir değişim söz konusudur ve bu değişim hibritleştirme sürecini de başlatır. Hibritleştirmede, bireylere kendilerine ait benzersiz kimlik yaratma imkânı verilmektedir. Hibrit kimlik oluşturan bireyler ana toplum ile olan ilişkilerinden dolayı zayıf olan aidiyet duygularını güçlendirmektedir (Çağırkan, 2016, s. 2617).

Toplum bilimindeki hibritleştirme terimi dil bilimi için de kullanılabilir. Kendilerine ait benzersiz kimlik yaratma imkânı toplum biliminde bireylere verilirken dilde ise sözcüklere verilmektedir. Küreselleşen dünyada birbirleriyle etkileşim içerisinde olan diller, ihtiyacı karşılamak amacıyla farklı iki dilden alınan iki sözcüğü birleştirme yoluyla yeni sözcükler oluşturur. Diller bu sözcükleri oluştururken özgürdür ve bünyesine aldığı farklı iki dilden sözcüğü aidiyet duygularını güçlendirmek, benimsemek, toplum tarafından kabulünü sağlamak adına birtakım ses, biçim ve(ya) anlam değişiklikleriyle söz varlığına geçirir. Türkçede iki farklı dilden bir araya gelen sözcükler *hibrit sözcükler*dir. Birleştirme yoluyla yapılan bu hibritlendirme yöntemiyle dilin söz varlığına ciddi katkılar sağlanmıştır. *Türkçe Sözlük*'te yer alan hibrit sözcüklerin varlığı ve bunların hangi dile ait oldukları bu çalışmada detaylandırılacaktır.

2. Türk Dilinde Hibrit

Diller etkileşim ve ilişki içerisinde olduğu müddetçe ödünç sözcükler ve hibrit yapılar dillerin bünyesinde var olacaktır. Diller, canlı varlık oldukları için sürekli yeni diller ve sözcüklerle karşılaşır. Küreselleşen dünyada dillerin etkileşim alanı daha fazla belirginleşmektedir. Türkçenin en eski dönemlerinden itibaren diğer dillerle ilişki içinde olduğu görülmektedir. Türk dili; Çince, Moğolca, Sanskritçe, Soğdca ve sonrasında Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce gibi dillerle siyasi, ekonomik, askerî, coğrafi, kültürel nedenlerden ötürü etkileşim içerisinde olmuştur. Bu dillerden sözcükler ödünçlediği gibi söz konusu dillere çeşitli sözcükler de vermiştir. Türkçe de tıpkı diğer diller gibi alıntılı olduğu sözcüklerle kendi bünyesindeki sözcükleri çeşitli anlam olayları ve değişimleriyle bir araya getirip bünyesinde yeni sözcükler meydana getirmiştir. Kimi zaman da farklı iki dilden aldığı sözcükleri birleştirip alıntı yaptığı dillerin söz varlığında veya sözlüklerinde bile yer almayan hibritler oluşturmuştur. Türk dili bu yönde en çok örneği 394 sözcükle Arapça + Farsça diziliminde vermiştir. Osmanlı Türkçesi Dönemi'yle alakalı olan bu durum

salt iki sözcüğün birleşmesinden değil aynı zamanda sözcük-ek birleşmesiyle de gerçekleşmiştir. Özellikle Arapça sözcüklere Farsça ek getirilmesi ve bunların yaygın kullanımıyla birlikte Farsça *name*, *hane* sözcüklerinin sık kullanımını örnek sayısındaki fazlalığın nedenidir.

Diğer disiplinlerde hibrit/melez kavramı ile ilgili çıkarımlar genelde olumludur. Melez tohumların iyi ve yararlı olması, iki ayrı ırktan olanların farklılığı ve güzelliği, melez kimliğin özgürlüğü şeklinde değerlendirmeler bulunmaktadır. Türkçedeki hibrit sözcüklerin durumu da Türkçenin üretme gücünü; farklı dillere ait sözcükleri birleştirebilme ve ihtiyaca binaen sözcükler üretebilme imkânlarıyla dilin işlevselliğini ve işlerliğini göstermektedir. Hibrit sözcüklerin çoğu, sadece üretildiği dilin sözcük hazinesinde yer aldığı için bu sözcükler millî benlik ve aidiyet kazanmış olmaktadır. Türk dilinde de hibritleşmeyle görülen sözcükler; işlenmiş dil, birikim, hayal gücü ve metaforların ürünüdür.

2.1. Türkçe Sözlük'te Hibrit Sözcükler

Türkçe Sözlük'te; Türkçe + Arapça, Türkçe + Farsça, Türkçe + Fransızca, Türkçe + İngilizce, Türkçe + İtalyanca, Türkçe + Latince, Türkçe + Rumca, Türkçe + Soğdca, Türkçe + Yunanca; Arapça + Farsça, Arapça + Fransızca, Arapça + İngilizce, Arapça + Türkçe, Arapça + Rumca, Arapça + Soğdca, Arapça + Yunanca; Farsça + Arapça, Farsça + Fransızca, Farsça + İtalyanca, Farsça + Rumca, Farsça + Soğdca, Farsça + Türkçe, Farsça + Yunanca; Fransızca + Arapça, Fransızca + Farsça, Fransızca + İngilizce, Fransızca + İtalyanca, Fransızca + Slavca, Fransızca + Soğdca, Fransızca + Türkçe; İngilizce + Arapça, İngilizce + Fransızca; İtalyanca + Farsça, İtalyanca + Fransızca, İtalyanca + Türkçe; Rumca + Arapça, Rumca + Fransızca, Rumca + Türkçe; Almanca + İngilizce; Bulgarca + Farsça, Bulgarca + Türkçe; Çince + Türkçe, Çince + Farsça; İbranice + Farsça, İbranice + Türkçe; İtalyanca + Farsça, İtalyanca + Fransızca; Latince + Türkçe; Yunanca + Soğdca, Yunanca + Türkçe dizilimine ait toplam 1.839 hibrit sözcük tespit edilmiştir.

2.1.1. Türkçe ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümde Türkçe ile başlayıp diğer dillere ait sözcük veya ekle devam eden hibrit yapılar incelenmiştir.

2.1.1.1. Türkçe + Arapça

Türkçe Sözlük'te Türkçe + Arapça birleşimiyle oluşan 97 sözcük vardır. İki farklı dilin birleşimiyle oluşan yer adları, bitki adları unsurları ile ad biliminin söz varlığına katkı sağlanmıştır.

akamber (s. 59), akbakla (s. 60), Akçakale (s. 61), akhardal (s. 62), Akhisar (s. 62), akzambak (s. 79), alaçam (s. 81), Altunhisar (s. 109), anamal (s. 121),

Anıtkabir (s. 126), bağ-fiil (s. 226), basmakalıp (s. 262), beberuhi (s. 291), bozbakkal (s. 392), çelebi (s. 516), Doğanhisar (s. 689), Doğubeyazıt (s. 692), Dörtdivan (s. 716), dörtnal (s. 717), gecese fası (s. 912), Gölhisar (s. 960), gümüşi (s. 1002), gündüzsefası (s. 1006), kapıkule (s. 1307), karaçam (s. 1315), karafatma (s. 1316), karahindiba (s. 1316), karahumma (s. 1316), karakafes (s. 1317), karakeme (s. 1317), Karamürsel (s. 1320), kayınvalide (s. 1364), Kırık-kale (s. 1415), kırkmerak (s. 1418), Kızılcahamam (s. 1436), kızılçam < *şem* (s. 1436), kızılşap (s. 1437), Kocaali (s. 1454), kurşuni (s. 1532), kurukafa (s. 1537), kuzguni (s. 1551), nasıl < *ne + Arapça aşl* (s. 1753), otlakiye (s. 1821), pekâlâ (s. 1906), Pınarhisar (s. 1921), sağmal (s. 2007), sarıçam (s. 2036), sarıhumma (s. 2036), sarısabır (s. 2037), sarızambak (s. 2038), Serinhisar (s. 2072), sivrifare (s. 2124), Sivrihisar (s. 2124), sürçülisan (s. 2183), topkadife (s. 2367), Toprakkale (s. 2372), topyekûn (s. 2373), Türki (s. 2401), türkû (s. 2402), uçankale (s. 2406), varsağı (s. 2471), yenedünya (s. 2573), Yenimahalle (s. 2574), yerküre (s. 2580), Yeşilhisar (s. 2582), yeşilzeytin (s. 2583).

2.1.1.1.1. Baş+Arapça

Bu bölümde özellikle *baş + Arapça* meslek adının birleşmesiyle *bir mesleğin en üst kademesindeki kişi* anlamındaki hibritlerin sayısı fazla olup 30 örnektir.

başbayı (s. 271), başeser (s. 272), başfiyat (s. 272), başhakem (s. 272), başhekim (s. 273), başımam (s. 274), başkafiye (s. 274), Başkale (s. 274), başkâtip (s. 275), başmakale (s. 277), başmal (s. 277), başmekân (s. 277), başmisafir (s. 277), başmuallim (s. 277), başmubassır (s. 277), başmuharrir (s. 277), başmurakıp (s. 277), başmüdür (s. 277), başmüezzin (s. 277), başmüfettiş (s. 278), başmühendis (s. 278), başmürettip (s. 278), başmüevvit (s. 278), başmüşavir (s. 278), başnokta (s. 278), başrahip (s. 278), baştabip (s. 279), başvekâlet (s. 280), başvekil (s. 280), başvezir (s. 280).

2.1.1.2. Türkçe + Farsça

Türkçe Sözlük'te Türkçe + Farsça diziliminden müteşekkil 132 sözcük vardır. Türkçe başlayıp Farsça devam eden bölüm Türkçe başlayıp Arapça devam eden bölümden sözcük sayısı olarak daha fazladır. Bunda *hane* sözcüğüyle oluşturulmuş mekân adlarının Türk dilindeki kullanım sıklığının devam etmesi ve yer adlarının Farsça *bahçe, dere, köy, saray, şehir* sözcükleriyle kurulması etken olabilir. Yine Türkçe + Arapça ikilisinde olduğu gibi *bir meslek dalının en üst kademesindeki kişiyi* belirlemek üzere *baş + Farsça* meslek adı yapısından, akrabalık adlarını belirlemek içine *birader, zade, peder* sözcüklerinden yararlanılmıştır. Sözcüklerin yanı sıra *+ane, +baz, +gâh, +kâr, +tar* Farsça eklerinin Türkçe sözcüklere getirilmesi suretiyle yeni hibritler oluşturulmuştur.

akciğer (s. 60), akdut (s. 61), Akköy (s. 69), Aksaray (s. 73), Akşehir (s. 77), alacamenekşe (s. 81), Alaşehir (s. 83), amcazade⁸ (s. 113), anapara (s. 121), arkabahçe (s. 153), babayani (s. 221), Başakşehir (s. 270), başhemsire (s. 273), başkahraman (s. 274), başkeşiş (s. 275), başköşe (s. 275), başpehlivan (s. 278), başşehir (s. 279), başyaver (s. 280), bayraktar (s. 288), beşpençe (s. 318), Beyşehir (s. 324), beyzade (s. 324), borazan < *boru* + *zen* (s. 378), dayızade (s. 603), Demirköy (s. 621), Demirperde (s. 621), depremzede (s. 633), dilbaz (s. 665), Doğanşehir (s. 689), dörtcihar (s. 716), dörtkenar (s. 716), dörtköşe (s. 716), düzenbaz (s. 746), Düzköy (s. 748), emektar (s. 793), Eskipazar (s. 817), Eskişehir (s. 818), eşkenar (s. 825), Gölköy (s. 960), gümmüşservi (s. 1002), Güzelbahçe (s. 1015), ısıcam (s. 1126), İkişdere (s. 1167), ikizkenar (s. 1167), ilkbahar (s. 1177), işgüzar (s. 1224), İyidere (s. 1236), Kalkandere (s. 1282), karaciğer (s. 1315), Karaçoban (s. 1315), karadut (s. 1315), karagül (s. 1316), karahalile (s. 1316), karaleylek (s. 1319), karaturp (s. 1323), Kavaklıdere (s. 1355), kayınbirader (s. 1364), kayınpeder (s. 1364), kılbaz (s. 1407), kırkambar (s. 1417), kırkmerdiven (s. 1418), Kırşehir (s. 1421), kızmabirader (s. 1438), kişizade (s. 1449), Kocaköy (s. 1455), Köprüköy (s. 1500), kuşbaz (s. 1543), ordugâh (s. 1810), Ortaköy (s. 1816), oyunbaz (s. 1831), paşazade (s. 1897), sancaktar (s. 2026), sirmakeş (s. 2101), sonbahar (s. 2138), Sulusaray (s. 2171), sürmedan (s. 2185), teyzezade (s. 2343), tuğrakeş (s. 2384), Türkvari (s. 2402), Uludere (s. 2414), Uzundere (s. 2438), üççeyrek (s. 2442), üçkâğıt (s. 2442), verimkâr (s. 2480), Yağlıdere (s. 2501), Yaylıdere (s. 2557), yengeçvari (s. 2572), yenibahar (s. 2572), Yenipazar (s. 2574), Yerköy (s. 2580).

2.1.1.2.1. Türkçe + *hane*

Türkçe + Farsça *hane* sözcüğü ile oluşan 39 hibrit sözcük bulunmaktadır.

aşhane (s. 173), balhane (s. 243), balıkhane (s. 245), basmahane (s. 262), batakhane (s. 281), besihane (s. 314), bıçkılıhane (s. 327), bitirimhane (s. 363), boyahane (s. 387), bozahane (s. 392), böcekhanne (s. 395), bulaşıkhanne (s. 408), buzhane (s. 421), çalgıhanne (s. 485), çekiçhanne (s. 510), çelikhane (s. 516), dikimhanne (s. 659), doğumhanne (s. 693), dokumhanne (s. 695), dökümhanne (s. 711), Gümüştane (s. 1002), halıhanne (s. 1032), inekhanne (s. 1192), ipekhane (s. 1201), iplikhanne (s. 1202), kalhanne (s. 1278), kayıkhanne (s. 1363), kaynakhanne (s. 1367), kesimhanne (s. 1398), kılıçhanne (s. 1408), kiriştane (s. 1447), kuştane (s. 1543), kuştane (s. 1544), tophane (s. 2367), süthane (s. 2191), yağhane (s. 2500), yatakhane (s. 2549), yazıhanne (s. 2560), yemekhanne (s. 2570), yoğurthane (s. 2599).

⁸ *amica/amuca* < ET *aba* “baba” ve *ece/aça* “ağabey” varyantlarında belki (Arapça) *ammi*’nin etkisi görülebilir (Tietze, 2002, s. 88).

2.1.1.3. Türkçe + Fransızca

Bu bölümde 28 hibrit sözcük bulunmaktadır. Önemli bir kısmını Türkçe ile başlayıp Arapça ve Farsça ile devam eden bölümlerde olduğu gibi *baş* + Fransızca meslek adı oluşturmaktadır. Türkçede sık kullanılan *ilkokul*, *ortaokul* sözcükleri bu grupta yer almaktadır.

aksedir (s. 73), altıpas (s. 108), birimkare (s. 356), birimküp (s. 357), dokunmatik (s. 695), ilkokul (s. 1178), işkolik (s. 1225), oramiral (s. 1809), orgeneral (s. 1811), ortaokul (s. 1818), sonnot (s. 2139), yüksekokul (s. 2624).

2.1.1.3.1.1. Baş + Fransızca

Türkçe *baş* sözcüğü ile Fransızcadan oluşan hibritlerin sayısı 16'dır.

başaktör (s. 270), başaktris (s. 270), başantrenör (s. 270), başasistan (s. 271), başdelege (s. 272), başdoktor (s. 272), başeksper (s. 272), başgardiyen (s. 272), başgarson (s. 272), başkarakter (s. 275), başklarnet (s. 276), başkumandan (s. 276), başrejisör (s. 278), başrol (s. 278), başspiker (s. 279), başteknisyen (s. 279).

2.1.1.4. Türkçe + İngilizce

Bu bölümde 2 hibrit sözcük yer almaktadır. Türkçede Batı dillerinden alıntılanan çok sayıda sözcüğün İngilizce olduğu sanılsa da bunların büyük çoğunluğu Fransızcadır. *Türkçe Sözlük*'te rakamlar şu şekilde paylaşılmıştır: *Türkçe Sözlük*'te İngilizceden 518, Fransızcadan 5.540 sözcük alıntılanmıştır (TS, 2011, s. 2674). Çalışmada Fransızca dizilimli hibritlerin İngilizceden fazla olması bu rakamları tamamlar niteliktedir.

başhostes (s. 273), tabanvay (s. 2237).

2.1.1.5. Türkçe + İtalyanca

Bu bölümde 3 hibrit sözcük yer almaktadır.

başiskele (s. 274), karaborsa (s. 1314), yüznumara (s. 2635).

2.1.1.6. Türkçe + Latince

Bu bölümde 1 hibrit sözcük yer almaktadır. Latince ölü bir dil olduğu için söz varlığını Fransızca, İtalyanca aracı dilleriyle yaşatmaktadır. Bu nedenle Türkçe, Latincenin aracı dillere miras bıraktığı sözcüklerle daha çok hibrit yapı oluşturmuştur.

başkonsolos (s. 275).

2.1.1.7. Türkçe + Rumca

Bu bölümde 14 sözcük vardır. Türkçe, Rumcadan özellikle balık, sebze ve çiçek adlarıyla ilgili söz varlığını alıntılanmıştır. Buna ek olarak Türkçe renk

adlarının Rumca adlara sıfat oluşturması suretiyle Türkçe + Rumca hibrit sözcükler de oluşmuştur.

akkefal (s. 69), aklevrek (s. 70), akmantar (s. 71), akpelin (s. 72), başefendi (s. 272), başkilise (s. 275), dalfidan (s. 584), hanımefendi (s. 1042), karabiber (s. 1314), karalahana (s. 1318), kızılıkantaron (s. 1437), sarıpatatya (s. 2037), yeşilbiber (s. 2582), yeşilfasulye (s. 2582).

2.1.1.8. Türkçe + Soğdca

Türkçenin Soğdca *kent* sözcüğüyle hibrit yapı oluşturduğu 6 sözcük vardır. Bu hibritlerin tamamı yer adıdır.

Akçakent (s. 61), başkent (s. 275), Doğankent (s. 689), Taşkent (s. 2281), Yakakent (s. 2505), yörekent (s. 2612).

2.1.1.9. Türkçe + Yunanca

Türkçenin Yunancayla oluşturduğu 3 sözcük vardır. İki Hristiyanlıktaki mertebeler ile ilgiliyken biri sebze adıdır. Komşu ülke Yunanistan ile bundan daha fazla sözcük alışverişi olması beklenirken ödünç sözcüklerin sayısının sınırlı olmasının nedeni *Türkçe Sözlük*'te yer alan bazı sözcüklerin kökeninin Rumca olarak belirtilmiş olmasından kaynaklıdır. Rumca ve Yunanca lehçelerinin coğrafyaya göre adlandırılışı söz varlığında bu ikiliğe neden olmuştur. Bununla birlikte *Türkçe Sözlük*'te *başlahana* hibrit yapısındaki *lahananın* kökeni Yunanca verilmişken *karalahana* hibrit yapısındaki *lahananın* kökeni Rumca verilmiştir. Sözlükteki bu bilgilere riayet edilerek veriler kaydedilmiştir.

başlahana (s. 276), başpapaz (s. 278), başpiskopos (s. 278).

2.1.2. Arapça ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümde Arapçayla başlayıp diğer dillere ait sözcük veya ekle devam eden hibrit yapılar incelenmiştir. Bölümde, Arapça ile başlayıp Farsça, Fransızca, İngilizce, Türkçe, Rumca, Soğdca ve Yunanca ile devam eden hibritler yer almaktadır.

2.1.2.1. Arapça + Farsça

Bu bölümde 393 hibrit sözcük yer almaktadır. Arapça + Farsça dizilişindeki sayının fazla olması Osmanlı Türkçesi Dönemi'yle ilişkilidir. Türk dilinde en fazla alıntı yapılan dillerin Arapça ve Farsça olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu iki dilden müteşekkil hibrit yapıların ortaya çıkması tabiidir. Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde Türkçeye çok sayıda alıntılanan Arapça ve Farsça sözcükle birlikte bu iki dilin birleşimiyle oluşturulmuş terkip ve tamlamaların sayısının fazlalığı malumdur. Çoğu Arapça ve Farsça sözlüklerde yer almayan bu hibrit yapılar Osmanlı Türkçesine mahsustur, deni-

lebilir. Osmanlı Türkçesi Dönemi'nden sonra dilde sadeleşme akımıyla yeni bir tarihî dönem olan Türkiye Türkçesinde özellikle bu iki dilin birleşimiyle oluşmuş hibrit yapıli sözcüklerin kullanımında seyrekleşme söz konusu olmuştur. *Türkçe Sözlük*'te, günümüzde kullanımı pek yaygın olmasa da 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında kullanılan sözcükler yer almakta ve bu söz varlığın bir kısmı parantez içinde "esk." kısaltmasıyla *eskimiş* olarak belirtilmektedir. Birçok hibrit yapı, devlet yönetimi ve askerî işleyişin değişmesinden dolayı kullanımdan düşmüştür. Bazı hibrit yapılar da yerini Türkçe ek/sözcüklerle yapılmış kullanımlara bırakmıştır (*cefakeş* yerine *cefalı*, *hayırperver* yerine *hayırsever*). Türkçe dışındaki iki dilden oluşan bu hibrit yapıların kullanım sıklığıyla ilgili bir çalışma yapılması hâlinde durum daha net ortaya çıkacaktır. Bu minvalde son zamanlarda özellikle edebî eserlerin yayınevleri tarafından çeşitli yollarla sadeleştirme yapılarak yayımlandığı görülmektedir. Bu bölümdeki hibritleşme özellikle Farsça *hane*, *name*, *perver*, *zede*; +*âne*, +*baz*, +*gâh*, +*kâr* morfeplerinin Arapça adlara eklenmesiyle oluşmuştur. Bu bölümdeki bazı hibrit yapıların kullanımının hâlen yaygın olduğu görülmektedir: *cüzdan*, *dindar*, *eczane*, *haberdar*, *vekâletname*.

acemkürdi (s. 8), afetzede (s. 33), afyonkeş (s. 35), akıldane (s. 65), arazbar (s. 146), arziendam (s. 161), aselbent (s. 163), asilzade (s. 165), cefakeş (s. 449), cilbent (s. 466), cumhuriyetperver (s. 473), cüzdan (s. 475), davlumbaz (s. 599), devrirevan (s. 650), divançe (s. 682), Divanihümayun (s. 682), duahan (s. 720), ehli dil (s. 764), elmastraş (s. 790), emirber (s. 794), envaiçeşit (s. 804), esrarengiz (s. 820), esrarkeş⁹ (s. 820), evcara (s. 834), felaketzede (s. 857), ferahfeza (s. 861), ferahnak (s. 861), ferahnüma (s. 861), filbahri (s. 875), gariban (s. 904), gayretkeş (s. 906), gazelhan (s. 909), gurbetzede (s. 992), hakaretimiz (s. 1028), hakperest (s. 1030), hakşinas (s. 1030), halazade (s. 1031), hamiyetperver (s. 1039), haramzede (s. 1045), harcırah (s. 1047), harfendaz (s. 1049), haseki (s. 1053), Hasköy (s. 1054), hatırşinas (s. 1060), hayalbaz (s. 1067), hayalperest (s. 1068), hayalperver (s. 1068), hayırhah (s. 1071), hayırperver (s. 1071), helalühöş (s. 1080), helalzade (s. 1080), heykeltraş (s. 1091), hilebaz (s. 1101), hokkabaz (s. 1107), hükümferma (s. 1120), hükümran (s. 1120), hürriyetperver (s. 1121), ibadetgâh (s. 1137), ibretimiz (s. 1138), ihsanihümayun (s. 1159), ikametgâh (s. 1162), imrahor (s. 1184), istinatgâh (s. 1217), Kadıköy (s. 1258), Kadışehri (s. 1260), kadirşinas (s. 1260), kahverengi (s. 1269), kalebent (s. 1276), kalemşor (s. 1277), kalemtraş (s. 1278), kalpazan (s. 1285), kalpgâh (s. 1286), karargâh (s. 1321), kasidehan (s. 1343), kazara (s. 1372), kazazede (s. 1372), kemakân (s. 1383), kiblenüma (s. 1405), kırmızıturp (s. 1421), kibarzade (s. 1439), kimyager (s. 1443), kulampara (s. 1520), kumarbaz (s. 1524), küfürbaz (s. 1555), lügatçe

⁹ "Hint kenevirinden çıkarılan uyuşturucu nesne" anlamındaki esrar (II) sözcüğü, Arapça esrar (I) sözcüğünün anlam değişmesi sonucu oluşmuştur (Eyuboğlu, 2017, s. 245).

(s. 1594), maceraperest (s. 1598), mademki (s. 1600), mahallevari (s. 1604), malikâne (s. 1615), malumatfuruş (s. 1617), maslahatgüzar (s. 1632), meclisara (s. 1642), menfaatperest (s. 1652), menfaatperver (s. 1652), mersiyehan (s. 1660), mevlithan (s. 1669), mezaristan (s. 1674), milliyetperver (s. 1684), misafirperver (s. 1689), mizaçgir (s. 1692), muhayyerbuselik (s. 1706), muhayyersümbüle (s. 1706), musikişinas (s. 1713), Müselman (s. 1732), müşkülpesent (s. 1735), nimetşinas (s. 1772), nüktedan (s. 1784), sababuselik (s. 1994), safderun (s. 2002), safdil (s. 2002), seferber (s. 2056), selzede (s. 2063), semazen (s. 2063), sihirbaz (s. 2109), silahendaz (s. 2110), silahşor (s. 2110), sulhperver (s. 2169), sultanibuselik (s. 2170), sultaniyegâh (s. 2170), sunta (s. 2172), şamdan (s. 2201), şehvetperest (s. 2212), şekilperest (s. 2214), şeref yap (s. 2217), şevkefza (s. 2219), tahammülfersa (s. 2242), tahirbuselik (s. 2243), talimgâh (s. 2255), tarafgir (s. 2267), tarihçe (s. 2271), Tekkeköy (s. 2305), terakkiperver (s. 2327), terciibent (s. 2329), terkihibent (s. 2330), ticaretgâh (s. 2354), vakanüvis (s. 2465), varakpare (s. 2469), vatanperver (s. 2473), vazifeşinas (s. 2475), veya (s. 2483), virdizeban (s. 2486), ziyaretgâh (s. 2662).

2.1.2.1.1. Arapça + hane

Bu bölümde Arapça ile Farsça *hane* sözcüğünün oluşturduğu 72 hibrit sözcük bulunmaktadır.

ameliyathane (s. 113), bekârthane (s. 295), cepthane (s. 454), darphane (s. 597), defterthane (s. 607), dersthane (s. 639), devlethane (s. 648), divanthane (s. 682), eczane (s. 753), fakirthane (s. 847), fetvathane (s. 865), gasilthane (s. 905), gusülthane (s. 993), haddethane (s. 1023), halvethane (s. 1036), hapishane (s. 1044), haşhaşthane (s. 1057), hayalthane (s. 1067), helvathane (s. 1081), ıslahthane (s. 1129), ibadethane (s. 1137), idarethane (s. 1150), imalathane (s. 1181), imarethane (s. 1182), kademthane (s. 1258), kahvehane (s. 1269), kalaythane (s. 1273), kasaphane (s. 1341), kiraathane (s. 1412), kumarthane (s. 1524), kütüphanane (s. 1565), mahpushane (s. 1607), mapushane (s. 1626), Mevlevi-hane (s. 1669), misafirthane (s. 1689), miskinthane (s. 1690), muayenehanane (s. 1701), muslihanane (s. 1713), muvakkithane (s. 1717), mücellithane (s. 1720), mühendishane (s. 1723), mürettiphane (s. 1730), nakkarthane (s. 1746), nekahethane (s. 1762), nezarethane (s. 1769), rasathane (s. 1965), saadethane (s. 1993), sabunthane (s. 1997), salthane (s. 2018), saraçthane (s. 2033), sebilthane (s. 2052), sefarethane (s. 2056), semahane (s. 2063), silahthane (s. 2110), şapthane (s. 2203), şaraphane (s. 2204), şifathane (s. 2223), tabakthane (s. 2236), tahaffuzthane (s. 2241), talimthane (s. 2255), tamirthane (s. 2255), tasfiyethane (s. 2276), temlikthane (s. 2320), teneffüshane (s. 2321), tephirthane (s. 2325), tercihanane (s. 2329), terkiptane (s. 2330), teşrihthane (s. 2340), tevkifthane (s. 2343), ticarethane (s. 2355), umumthane (s. 2416), yetimthane (s. 2584).

2.1.2.1.2. Arapça + *name*

Bu bölümde Arapça ile Farsça *name* sözcüğünün oluşturduğu 66 hibrit sözcük bulunmaktadır.

ahitname (s. 54), amannname (s. 111), bahname (s. 235), beyannname (s. 320), celpname (s. 450), davetname (s. 599), ehliyetname (s. 765), emirname (s. 795), fâlname (s. 849), fetihname (s. 865), havalenname (s. 1064), ibraname (s. 1138), icazetname (s. 1139), iddianame (s. 1151), ihbarname (s. 1158), ihtarname (s. 1159), istidaname (s. 1214), istifanname (s. 1215), ithafname (s. 1231), ithamname (s. 1231), itimatname (s. 1233), izinname (s. 1240), ithafname (s. 1231), ithamname (s. 1231), itimatname (s. 1233), izinname (s. 1240), kanunname (s. 1302), kararnname (s. 1322), kefaletname (s. 1378), kıyafetname (s. 1431), menakıpname (s. 1651), muahedenname (s. 1699), muahezenname (s. 1699), muhabbetname (s. 1703), mukavelename (s. 1708), muvafakatname (s. 1717), müdafaaname (s. 1720), nasihatname (s. 1753), nizamname (s. 1776), ruhsatname (s. 1987), seyahatname (s. 2083), silsilenname (s. 2114), siyasetname (s. 2125), şartname (s. 2207), şecerename (s. 2210), şehadetname (s. 2211), şikâyetname (s. 2225), taahhütname (s. 2235), tabirname (s. 2239), takdirname (s. 2248), talepname (s. 2255), talimatname (s. 2255), talimname (s. 2255), tandırname (s. 2260), tarifname (s. 2270), tasdikname (s. 2276), tavsiyenname (s. 2289), taziyetname (s. 2293), teşekkürname (s. 2339), vakayiname (s. 2465), vakıfname (s. 2465), vasiyetname (s. 2473), vekâletname (s. 2477), velayetname (s. 2477), zabıtname (s. 2639), zeyilname (s. 2653).

2.1.2.1.3. Arapça + Farsça “-āne”

Bu bölümde Arapça ile Farsça *-āne* ekinin oluşturduğu 37 hibrit sözcük bulunmaktadır.

âcizane (s. 12), akilane (s. 69), amirane (s. 115), amiyane (s. 115), arifane (s. 151), âşıkane (s. 174), cahilane (s. 434), caniyane (s. 442), cesurane (s. 456), dâhiyane (s. 581), edibane (s. 755), fakirane (s. 847), fatihane (s. 854), gafilane (s. 898), hakimane (s. 1029), hâkimane (s. 1029), halisane (s. 1033), hasmane (s. 1054), iblisane (s. 1138), laubaliyane (s. 1578), mağrurane (s. 1603), mahcubane (s. 1604), mahirane (s. 1605), mahkûmane (s. 1606), masurene (s. 1633), mecnunane (s. 1642), mesudane (s. 1663), miskinane (s. 1690), muzafferane (s. 1718), sadıkane (s. 2001), safiyane (s. 2002), sefihane (s. 2057), sefilane (s. 2057), sufiyane (s. 2167), şairane (s. 2198), zalimane (s. 2641), zarifane (s. 2646).

2.1.2.1.4. Arapça + Farsça “-kâr”

Bu bölümde Arapça ile Farsça “-kâr” ekinin oluşturduğu 49 hibrit sözcük bulunmaktadır.

azimkâr (s. 216), cefakâr (s. 449), cüretkâr (s. 474), davetkâr (s. 599), faziletkâr (s. 856), fedakâr (s. 857), garazkâr (s. 903), hamurkâr (s. 1040), halaskâr (s. 1031), heveskâr (s. 1089), hicazkâr (s. 1097), hilekâr (s. 1101), hizmetkâr (s. 1107), huluskâr (s. 1115), husumetkâr (s. 1116), hürmetkâr (s. 1121), ihmalkâr (s. 1158), ihtiyatkâr (s. 1161), iltifatkâr (s. 1180), isyankâr (s. 1219), itaatkâr (s. 1230), kalemkâr (s. 1277), kanaatkâr (s. 1293), lütufkâr (s. 1596), makaskâr (s. 1611), muhafazakâr (s. 1703), müsamahakâr (s. 1732), namuskâr (s. 1750), nüfuzkâr (s. 1783), riayetkâr (s. 1979), riyakâr (s. 1981), sanatkâr (s. 2025), sebatkâr (s. 2051), sedefkâr (s. 2055), sihirkâr (s. 2109), tablakâr (s. 2239), tahripkâr (s. 2244), takdirkâr (s. 2248), talepkâr (s. 2255), tamahkâr (s. 2256), tatminkâr (s. 2286), tavizkâr (s. 2288), tecavüzkâr (s. 2295), tehditkâr (s. 2300), teşvikkâr (s. 2340), tezyifikâr (s. 2345), tövbe-kâr (s. 2379), vefakâr (s. 2476), zanaatkâr (s. 2643).

2.1.2.1.5. Arapça + Farsça “-dār”

Bu bölümde Arapça ile Farsça “-dār” ekinin oluşturduğu 30 hibrit sözcük bulunmaktadır.

alemdar (s. 89), aleyhtar (s. 91), cazibedar (s. 447), dindar (s. 670), haberdar (s. 1020), haleldar (s. 1032), havadar (s. 1062), hazinedar (s. 1077), hissedar (s. 1104), hükümdar (s. 1119), ibriktar (s. 1138), kafadar (s. 1264), kıymettar (s. 1434), lehtar (s. 1581), mahsuldar (s. 1607), makastar (s. 1611), malumattar (s. 1617), manidar (s. 1621), menfaattar (s. 1652), methaldar (s. 1666), minnettari (s. 1687), sahil-dar (s. 2009), salahiyettar (s. 2016), silahtar (s. 2110), tahsildar (s. 2245), taraftar (s. 2267), türbedar (s. 2400), veznedar (s. 2483), ziyadar (s. 2662).

2.1.2.2. Arapça + Fransızca

Bu bölümde 3 hibrit örneği vardır.

hamilikart (s. 1038), siyasal (s. 2125), tamkare (s. 2258).

2.1.2.3. Arapça + İngilizce

Bu bölümde 1 hibrit örneği vardır.

hücumbot (s. 1118).

2.1.2.4. Arapça + Türkçe

Arapça + Türkçe sıralanışından müteşekkil toplam 755 hibrit sözcük vardır. Bu sayının fazla olmasının nedeni Türkçede birleşik eylem yapma yollarından birisi olan Arapça ad + Türkçe yardımcı eylemlerden “-et-, eyle-, ol-” ile oluşturulmasındadır. Bu yolla oluşturulan birleşik eylemlerin edilgen, işteş, ettiren, eylemsi, mastar, yeterlik vb. durumları ile birlikte 516 birleşik eyle-

min (Arapça ad + Türkçe yardımcı eylem) olduğu görülmektedir. “Arapça ad + Türkçe yardımcı eylem = birleşik eylem”den oluşan hibrit yapılar sözlükte genellikle aynı sayfaya denk düşmekle birlikte ayrı madde başları olarak verilmiştir. Bu yardımcı eylemler dışında 232 adet Arapça + Türkçe hibrit yapının olduğu görülmektedir.

âdembaba (s. 28), âdemoğlu (s. 28), âdetgörmezlik (s. 29), ahmakıslatan (s. 56), arapsaçı (s. 145), âşıқтаş (s. 174), aynabakar (s. 207), ayşekadın (s. 212), baklaçiçeği (s. 239), cemevi (s. 451), cezaevi (s. 459), ciltevi (s. 466), cingöz, cingözlük (s. 468), cinsaçı (s. 468), cinyolu (s. 469), cumartesi (s. 472), Cumayeri (s. 472), cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanlığı (s. 472), dersbaşı (s. 639), dünyaevi (s. 737), edebiyatsever (s. 754), edebiyatseverlik (s. 754), Eminönü (s. 794), Emirdağ (s. 794), envaitürlü (s. 804), farekulağı (s. 851), farekuyruğu (s. 851), fındıkkaбуğu (s. 867), fındıkıran (s. 867), fildişi (s. 875), fılulağı (s. 877), fındandibi (s. 878), Gazipaşa (s. 909), hacıağa, hacıağalık (s. 1021), hacıarkuşağı (s. 1021), Hacıaryolu (s. 1021), hacıyatmaz (s. 1022), Hacıyolu (s. 1022), hâkimevi (s. 1029), haksever, hakseverlik (s. 1030), haktanır, haktanırlık (s. 1030), Halkapınar (s. 1034), halkevi (s. 1034), halkoyu (s. 1035), hamalbaşı (s. 1037), Hamamözü (s. 1037), Hasanbeyli (s. 1052), hasıraltı (s. 1053), havaalanı (s. 1062), hayatağacı (s. 1069), hayırsever, hayırseverlik (s. 1071), hayvansever, hayvanseverlik (s. 1074), hekimbaşı (s. 1079), hekimevi (s. 1079), hinoğlu (s. 1102), huzurevi (s. 1118), hüsnükuruntu (s. 1121), ıslahevi (s. 1129), imambayıldı (s. 1181), imamevi (s. 1181), imamkayığı (s. 1181), İmamoğlu (s. 1181), imamsuyu (s. 1181), insaniçinci, insaniçincilik (s. 1197), insanoğlu (s. 1197), insanüstü (s. 1198), kadehdaş (s. 1257), kadıboğan (s. 1258), kadirbilir, kadirbilirlik, kadirbilmez, kadirbilmezlik (s. 1260), kafakol (s. 1264), kafatasçı, kafatasçılık, kafatası (s. 1264), kahvaltı, kahvaltıcı, kahvaltılık (s. 1269), kahvevi (s. 1269), kalburüstü (s. 1274), katranköpüğü (s. 1354), Kemalpaşa (s. 1383), kırmızıçizgi (s. 1420), kitabevi (s. 1450), kitapsever, kitapseverlik (s. 1451), Kubbealtı (s. 1515), kuvvetölçer (s. 1548), malkıran (s. 1616), Mecitözü (s. 1642), mercanağacı (s. 1655), mercaniğnesi (s. 1655), merkezkaç (s. 1659), mısırtavuğu (s. 1677), milliyetsever (s. 1684), mimarbaşı (s. 1685), minaregölgesi (s. 1686), mirasyedi (s. 1688), müneccimbaşı (s. 1728), naldöken (s. 1748), nisanbalığı (s. 1773), Nurdağı (s. 1782), Osmaneli (s. 1819), papağanıyemi (s. 1882), resmigeçit (s. 1976), ruhötesi (s. 1987), sabahıyıldızı (s. 1995), safkan (s. 2002), sahipkıran (s. 2009), Saimbeyli (s. 2011), sanatevi (s. 2025), sanatsever (s. 2025), silahaltı (s. 2110), sittinsene (s. 2123), sulhsever, sulhseverlik (s. 2169), sultanoğlu (s. 2170), şeytanarabası (s. 2220), şeytaniğnesi (s. 2220), şeytansaçı (s. 2220), şeytantesi (s. 2220), şeytantırnağı (s. 2220), şuuraltı (s. 2233), tabiatüstü (s. 2238), tavuskuyruğu (s. 2290), tayföçer (s. 2291), taziyeevi (s. 2292), Tufanbeyli (s. 2383), vatan-

sever, vatanseverlik (s. 2474), vezirparmağı (s. 2483), Zeytinburnu (s. 2653), zeytinyağı, zeytinyağlı (s. 2654).

2.1.2.4.1. Arapça + Türkçe “-et-”

addedilme, addedilmek, addetme, addetmek (s. 28); affediliş, affedilme, affedilmek, affediş, affetme, affetmek, affettiriş, affettirme, affettirmek (s. 33); ahdetme, ahdetmek (s. 53); akdedilme, akdedilmek, akdetme, akdetmek (s. 61); aksediş, aksetmek, aksettiriş, aksettirilme, aksettirilme, aksettirme, aksettirmek (s. 69, 73-74); atfedilme, atfedilmek, atfediş, atfetme, atfetmek (s. 183); azlediliş, azledilme, azledilmek, azlediş, azletme, azletmek, azlettirme, azlettirmek (s. 217); azmetme, azmetmek, azmettirme, azmettirmek (s. 217); bahsediliş, bahsedilme, bahsedilmek, bahsediş, bahsetme, bahsetmek (s. 235); bahşediş, bahşetme, bahşetmek, bahşettirme, bahşettirmek (s. 235); cehdetme, cehdetmek (s. 449); celbetme, celbetmek (s. 450); cemetme, cemetmek (s. 451); cevretme, cevretmek (s. 458); cezbediş, cezbetme, cezbetmek (s. 459); dahletme, dahletmek (s. 581); darbetme, darbetmek (s. 595); defedilme, defedilmek, defediliş, defediş, defetme, defetmek (s. 605); defnediliş, defnedilme, defnedilmek, defnediş, defnetme, defnetmek (s. 606); dercetme, dercetmek (s. 633); devrediliş, devredilme, devredilmek, devredilmezlik, devrediş, devretme, devretmek (s. 647, 649-650); emrediş, emretme, emretmek (s. 796); fasletme, fasletmek (s. 853); fehmetme, fehmetmek (s. 857); feshediliş, feshedilme, feshedilmek, feshetme, feshetmek (s. 864); fethediş, fethetme, fethetmek, fethettirme, fethettirmek (s. 864); gadretme, gadretmek (s. 898); gasbetme, gasbetmek (s. 905); gasletme, gasletmek (s. 905); gusletme, gusletmek (s. 993); haczetme, haczetmek (s. 1022); hakketme, hakketmek (s. 1029); haletme, haletmek (s. 1032); hallediliş, halledilme, halledilmek, hallediş, halletme, halletmek, hallettirme, hallettirmek (s. 1035); hamdediş, hamdetme, hamdetmek (s. 1038); hamletme, hamletmek (s. 1039); hapsediliş, hapsedilme, hapsedilmek, hapsediş, hapssetme, hapssetmek, hapssettirme, hapssettirmek (s. 1044); haptetme, haptetmek (s. 1044); harcetme, harcetmek (s. 1047); hasrediş, hasretme, hasretmek (s. 1054); hatmetme, hatmetmek (s. 1060); hayretme, hayretmek (s. 1073); hazfetme, hazfetmek (s. 1075); hazmediş, hazmetme, hazmetmek (s. 1077); hazzetme, hazzetmek (s. 1078); hıfzetme, hıfzetmek (s. 1092); hicvediş, hicvetme, hicvetmek (s. 1097); hissedilme, hissedilmek, hissediş, hissetme, hissetmek, hissettiriş, hissettirme, hissettirmek, hissettirtme, hissettirtmek (s. 1105); hükmediş, hükmetme, hükmetmek (s. 1119); kahrediş, kahretme, kahretmek (s. 1268); kastetme, kastetmek (s. 1345); katediş, katetme, katetmek (s. 1349); katlediliş, katletme, katletmek, katlettirme, katlettirmek (s. 1353); kavletme, kavletmek (s. 1357); kaybediliş, kaybedilme, kaybedilmek, kaybediş, kaybetme, kaybetmek, kaybetmişlik, kaybettirme, kaybettirmek (s. 1361); kaydedici, kaydedilme, kaydedilmek, kaydediş, kaydetme, kaydetmek,

kaydettirme, kaydettirmek (s. 1362); kesbetme, kesbetmek (s. 1395); keşfediliş, keşfedilme, keşfedilmek, keşfediş, keşfetme, keşfetmek, keşfettirme, keşfettirmek (s. 1402); keyfetme, keyfetmek (s. 1404); küfrediştir, küfretme, küfretmek, küfrettirme, küfrettirmek (s. 1555); lağvedilme, lağvedilmek, lağvetme, lağvetmek (s. 1571); leffetme, leffetmek (s. 1580); lütfetme, lütfetmek (s. 1596); mahvediş, mahvetme, mahvetmek (s. 1608); massetme, massetmek (s. 1633); menediliştir, menedilme, menedilmek, menediştir, menetme, menetmek (s. 1651-1652); methediştir, methetme, methetmek (s. 1667); meylediştir, meyletme, meyletmek, meylettirme, meylettirmek (s. 1672); mezcetme, mezcetmek (s. 1674); naklediliştir, nakledilme, nakledilmek, naklediştir, nakletme, nakletmek, naklettirme, naklettirmek (s. 1747); nakşetme, nakşetmek (s. 1747); nakzetme, nakzetmek (s. 1747); nasbetme, nasbetmek (s. 1753); nazmetme, nazmetmek (s. 1757); nefyedilme, nefyedilmek, nefyetme, nefyetmek (s. 1762); neşredilme, neşredilmek, neşretme, neşretmek, neşrettirme, neşrettirmek (s. 1766); nezetme, nezetmek (s. 1769); nezretme, nezretmek (s. 1770); raptetme, raptetmek (s. 1965); recmetme, recmetmek (s. 1968); reddedilme, reddedilmek, reddediştir, reddetme, reddetmek, reddettirme, reddettirmek (s. 1968); refetme, refetmek (s. 1970); rekzetme, rekzetmek (s. 1972); resmediştir, resmetme, resmetmek (s. 1976); sabrediştir, sabretme, sabretmek (s. 1997); selbetme, selbetmek (s. 2061); serdetme, serdetmek (s. 2070); setretme, setretmek (s. 2080); seyrediliştir, seyredilme, seyredilmek, seyretme, seyretmek, seyrettirme, seyrettirmek (s. 2084); sırretme, sırretmek (s. 2102); şakketme, şakketmek (s. 2199); şükrediştir, şükretme, şükretmek, şükrettirme, şükrettirmek (s. 2233); tabetme, tabetmek (s. 2238); tardedilme, tardedilmek, tartetme, tartetmek (s. 2269); tayyetme, tayyetmek (s. 2291); vadetme, vadetmek (s. 2463); vakfediliştir, vakfedilme, vakfedilmek, vakfediştir, vakfetme, vakfetmek (s. 2465); vazediliştir, vazedilme, vazedilmek, vazedidir, vazetme, vazetmek (s. 2474); vehmetme, vehmetmek, vehmettirme, vehmettirmek (s. 2477); zammetme, zammetmek (s. 2643); zannedilme, zannedilmek, zannediştir, zannetme, zannetmek (s. 2643); zemmetme, zemmetmek (s. 2650); zikrediliştir, zikredilme, zikredilmek, zikredidir, zikretme, zikretmek (s. 2659); zulmetme, zulmetmek (s. 2665).

2.1.2.4.1.1. Arapça + Türkçe “-et-” + “-Abil-”

addedilebilme, addedilebilmek (s. 28); affedebilme, affedebilmek, affedilebilme, affedilebilmek (s. 33); affettirebilme, affettirebilmek (s. 33); akdedebilme, akdedebilmek (s. 61); aksedebilme, aksettirebilme, aksettirebilmek (s. 69, 73-74); atfedebilme, atfedebilmek (s. 183); azledilebilme, azledilebilmek (s. 217); bahsedebilme, bahsedebilmek (s. 235); bahşedebilme, bahşedebilmek (s. 235); defedebilme, defedebilmek (s. 605); devredilebilir, devredilebilirlik, devredilebilme, devredilebilmek (s. 647, 649-650); emredebilme, emredebilmek (s. 796); faydalanabilme, faydalanabilmek (s. 854); feshedebilme,

feshedebilmek (s. 864); fethedebilme, fethedebilmek (s. 864); hakkedebilme, hakkedebilmek (s. 1029); halledebilme, halledebilmek (s. 1035); hissettirebilme, hissettirebilmek (s. 1105); hapsedebilme, hapsedebilmek (s. 1044); hasredebilme, hasredebilmek (s. 1054); hazmedebilme, hazmedebilmek (s. 1077); hicvedebilme, hicvedebilmek (s. 1097); hissedebilme, hissedebilmek, hissedilebilme, hissedilebilmek (s. 1105); hükmedebilme, hükmedebilmek (s. 1119); katedebilme, katedebilmek (s. 1349); katledebilme, katledebilmek (s. 1353); kaybedebilme, kaybedebilmek (s. 1361); kaydedebilme, kaydedebilmek, kaydedilebilme, kaydedilebilmek, kaydettirebilme, kaydettirebilmek (s. 1362); keşfedebilme, keşfedebilmek (s. 1402); mahvedebilme, mahvedebilmek (s. 1608); nakledebilme, nakledebilmek (s. 1747); nakşedebilme, nakşedebilmek (s. 1747); neşredebilme, neşredebilmek (s. 1766); reddedebilme, reddedebilmek (s. 1968); resmedebilme, resmedebilmek (s. 1976); sabredebilme, sabredebilmek (s. 1997); seyredibilme, seyredebilmek (s. 2084); zikredebilme, zikredebilmek (s. 2659).

2.1.2.4.1.2. Arapça + Türkçe “*et-*” + “*-Iver-*”

defediverme, defedivermek (s. 605); hallediverme, halledivermek (s. 1035); kaybediverme, kaybedivermek (s. 1361); keşfediverme, keşfedivermek (s. 1402); seyrediverme, seyredivermek (s. 2084).

2.1.2.4.2. Arapça + Türkçe “*eyle-*”

affeyleme, affeylemek (s. 33); emreyleme, emreylemek (s. 796); kahreyleme, kahreylemek, kahreyleyiş (s. 1268); lütfeyleme, lütfeylemek (s. 1596); reddeyleme, reddeylemek (s. 1968); sabreyleme, sabreylemek (s. 1997); seyreyleme, seyreylemek (s. 2084); şükreyleme, şükreylemek (s. 2233); zanneyleme, zanneylemek (s. 2643).

2.1.2.4.3. Arapça + Türkçe “*ol-*”

addolunma, addolunmak (s. 28); affolma, affolmak, affolunma, affolunmak (s. 33); azlolunma, azlolunmak (s. 217); bahsolunma, bahsolunmak (s. 235); defolma, defolmak, defoluş (s. 605); defnolunma, defnolunmak (s. 606); devrolma, devrolmak, devrolunma, devrolunmak (s. 651); fesholma, fesholmak, fesholunma, fesholunmak (s. 864); gadrolma, gadrolmak, gadrolunma, gadrolunmak (s. 898); gaşyolma, gaşyolmak (s. 905); hallolma, hallolmak, hallolunma, hallolunmak, halloluş (s. 1036); hamdolsun (s. 1038); hapsolma, hapsolmak, hapsoluş (s. 1044); hasrolma, hasrolmak, hasrolunma, hasrolunmak (s. 1054); hissolunma, hissolunmak (s. 1105); hükmolunma, hükmolunmak (s. 1119); kahrolası, kahrolma, kahrolmak, kahrolsun, kahroluş (s. 1269); katolunma, katolunmak (s. 1354); kaybolma, kaybolmak, kayboluş (s. 1362); kaydolma, kaydolmak (s. 1363); lağvolma, lağvolmak, lağvolunma, lağvo-

lunmak (s. 1571); mahvolma, mahvolmak, mahvoluş (s. 1608); menolunma, menolunmak (s. 1653); nakşolma, nakşolmak, nakşolunma, nakşolunmak (s. 1747); neşrolunma, neşrolunmak (s. 1767); reddolunma, reddolunmak (s. 1969); sırrolma, sırrolmak (s. 2102); şükrolsun (s. 2233); vadolunma, vadolunmak (s. 2463); vahyolunma, vahyolunmak (s. 2465); vazolunma, vazolunmak (s. 2475); zannolunma, zannolunmak (s. 2644); zikrolunma, zikrolunmak (s. 2659).

2.1.2.4.3.1. Arapça + Türkçe “ol-” + “-Abil-”

affolunabilme, affolunabilmek (s. 33); kahrolabilme, kahrolabilmek (s. 1269); kaybolabilme, kaybolabilmek (s. 1362).

2.1.2.4.3.2. Arapça + Türkçe “ol-” + “-Iver-”

kayboluverme, kayboluvermek (s. 1362).

2.1.2.4.4. Arapça + Türkçe “al-”

akılalmaz, akılalmazlık (s. 65); devralış, devralma, devralmak (s. 647-649); feyzalma, feyzalmak (s. 866).

2.1.2.4.4.1. Arapça + “al-” + “-Abil-”

devralabilme, devralabilmek (s. 647-649).

2.1.2.5. Arapça + Rumca

Bu bölümde 5 hibrit sözcük vardır. Arapça kökenli *mavi* ve *kırmızı* renk adları ile Rumca kökenli *biber*, *lahana*, *kantaron* gibi sebze ve bitki adlarından oluşmuş hibrit yapılar bu bölümün çoğunluğunu oluşturmaktadır.

havalımanı (s. 1064), kırmızıbiber (s. 1420), kırmızifener (s. 1420), kırmızılahana (s. 1420), mavikantaron (s. 1636).

2.1.2.6. Arapça + Soğdca

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

Buharkent (s. 405).

2.1.2.7. Arapça + Yunanca

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

Safranbolu (s. 2003).

2.1.3. Farsça ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümdeki hibrit yapılar Fars diline ait bir sözcük veya ön ekle başlayıp Arapça, Fransızca, İtalyanca, Rumca, Soğdca, Türkçe ve Yunanca sözcüklerle hibritleşen birleşik sözcükleri içermektedir.

2.1.3.1. Farsça + Arapça

Bu bölümde 104 hibrit sözcük vardır. Bu bölümdeki hibritleşme genellikle *bi-*, *ber-*, *na-*, *pür-*, *ser-* Farsça ön eklerinin Arapça sözcüklerin önüne eklenmesi suretiyle oluşmuştur. Farsça ön ekler veya sözcüklerden ekleşmiş biçimler ve bunlarla yapılmış sözcüklerin birçoğu artık dilde kalıcı olmuştur (Zülfikar, 2019, s. 59). Farsça sözcüklere “nispet i”sinin getirilmesi suretiyle de hibritleşme gerçekleşmektedir.

armudiye (s. 155), ayinicem (s. 205), badısaba (s. 224), bahusus (s. 236), bedava (s. 291), beddua (s. 292), begayet (s. 293), berdevam (s. 311), berhava (s. 312), berhayat (s. 312), berkemal (s. 313), bermutat (s. 313), bertafsil (s. 313), bertaraf (s. 313), bihaber (s. 333), biilaç (s. 334), bikarar (s. 334), bitaraf (s. 362), cihanşümül (s. 465), çardak (s. 496), çarkıfelek (s. 497), çavdarmahmuzu (s. 506), derakap (s. 633), derhâl (s. 635), derhatır (s. 635), deruhte (s. 640), eskülabi (s. 818), ezcümle (s. 842), ezkaza (s. 844), gülhatmi (s. 998), hemayar (s. 1082), hemcins (s. 1082), hemfikir (s. 1082), hemhâl (s. 1082), hemhudut (s. 1082), herzevekil (s. 1086), hoşsohbet (s. 1113), hudayinabit (s. 1114), Kalenderiye (s. 1278), keşkülüfukara (s. 1402), lalüebkem (s. 1574), mahiye (s. 1605), mahya (s. 1608), merdikıpti (s. 1656), mührü-süleyman (s. 1724), nabekâr (s. 1743), nahak (s. 1745), namağlup (s. 1748), namahrem (s. 1748), namevcut (s. 1749), namünasip (s. 1750), namüsait (s. 1750), namütenahi (s. 1750), naniaziz (s. 1751), narenciye (s. 1752), natamam (s. 1754), neveser (s. 1768), nevresim (s. 1768), peşinat (s. 1917), peşinen (s. 1917), Piraziz (s. 1926), pirişani (s. 1926), pürdikkat (s. 1954), pürhiddet (s. 1954), pürmelal (s. 1955), pürneşe (s. 1955), pürsıhhat (s. 1955), pürtelaş (s. 1955), reftiye (s. 1970), sebzevat (s. 2053), serasker (s. 2069), serhat (s. 2071), serlevha (s. 2072), sermuaharrir (s. 2073), sermürettip (s. 2073), sertabip (s. 2075), simaen (s. 2114), sineyimillet (s. 2117), siperisaika (s. 2120), şaheser (s. 2196), şebiarus (s. 2209), yeknesak (s. 2566), yekvücut (s. 2566), zerzevat (s. 2652), zülfaris (s. 2666).

2.1.3.1.1. Farsça + *nispet i'si (î)*

armudî (s. 155), deruni (s. 640), destari (s. 642), erguvani (s. 807), Farisi (s. 851), horasani (s. 1109), kalenderî (s. 1278), külhani (s. 1557), laciverdî (s. 1567), nohudi (s. 1777), padişahi (s. 1874), rustai (s. 1989), santuri (s. 2030), sincabi (s. 2115), suzeni (s. 2177), sümbülü (s. 2179), şali (s. 2200), tarçını (s. 2269), Turani (s. 2387).

2.1.3.2. Farsça + Fransızca

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

kükürtdioksit (s. 1555).

2.1.3.3. Farsça + İtalyanca

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.
serdümen (s. 2070).

2.1.3.4. Farsça + Rumca

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.
Gülyalı (s. 1000).

2.1.3.5. Farsça + Soğdca

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.
Saraykent (s. 2034).

2.1.3.6. Farsça + Türkçe

Bu bölümde 116 hibrit sözcük vardır. Gün adları, bitki adları, yer adları ve birtakım yardımcı eylemler “Farsça + Türkçe” hibritleşmesiyle oluşmuştur. Bu dizilimdeki hibrit yapı sayısının fazlalığı Türkçenin en çok sözcük alıntılı olduğu üçüncü dilin Farsça olmasıyla doğrudan ilintilidir.

abdestbozan (s. 4); aynagöz (s. 207); aynakol (s. 207); bacabaşı (s. 221); bağboğan (s. 225); bezirgânbaşı (s. 326); cadısüpürgesi (s. 433); camevi (s. 436); camgöbeği (s. 436); camgöz (s. 436); camgüzeli (s. 436); canevi (s. 441); canıgönül (s. 441); caniyürekten (s. 442); Ceylanpınar (s. 458); ciğerdeldi (s. 464); Cihanbeyli (s. 465); civankaşı (s. 469); çadıruşağı (s. 478); çakalboğan (s. 481); çaprazölçer (s. 498); çarkçıbaşı (s. 497); Çarşıbaşı (s. 501); çeltikargası (s. 518); çobanaldatan, çobanaldatangiller (s. 555); çobandağarcığı (s. 555); çobandeğneği (s. 555); çobandüdüğü (s. 555); çobaniğnesi (s. 555); çobanpüskülü, çobanpüskülügiller (s. 556); çobansüzgeci (s. 556); çobantarağı (s. 556); çobantuzluğu (s. 556); çobanüzümü (s. 556); dereotu (s. 634); dilberdudağı (s. 665); dübeş (s. 732); endişelenebilmek (s. 798); Gülağaç (s. 997); gülkurusu (s. 998); harmandalı (s. 1051); havaneli (s. 1064); herhangi (s. 1085); hıyarağa, hıyarağalık, hıyarağası (s. 1096); hiçbir, hiçbir (s. 1098); horozayağı (s. 1110); horozgözü (s. 1110); horozibiği (s. 1110); hoşbeş < hoşbaş (s. 1112); hoşgörü, hoşgörücü, hoşgörücülük, hoşgörülü, hoşgörülülük, hoşgörürlük, hoşgörüsüz, hoşgörüsüzlük (s. 1112); hoşkuran (s. 1112); humbaracıbaşı (s. 1115); hünkârbeğendi (s. 1121); İncirliova (s. 1190); keloğlan (s. 1383); kenarortay (s. 1386); kepçeburun (s. 1392); kervanbaşı (s. 1395); Kervankıran (s. 1395); kireçsütü (s. 1446); kireçyeren (s. 1446); köşebaşı (s. 1506); köygöçüren (s. 1509); kumrugöğsü (s. 1525); kükürtatar (s. 1555); külhanbeyi, külhanbeyce, külhanbeylik (s. 1557); laciverttaş (s. 1567); lebdeğmez (s. 1580); leylekgagası (s. 1584); mayabozan (s. 1637); Mazıdağı (s. 1640); mehterbaşı (s. 1645); merdivenevi (s. 1657); merdivenkovası

(s. 1657); mumsöndü (s. 1710); namazbozan (s. 1749); narçiçeği (s. 1752); nemçeker (s. 1763); nemdenetir (s. 1763); nemölçer (s. 1763); palandöken (s. 1876); Palandöken (s. 1876); Pamukova (s. 1879); paragöz, paragözlü, paragözlük, paragözlülük (s. 1885); pazarbaşı (s. 1904); pazartesi (s. 1904); Pazaryeri (s. 1904); Pazaryolu (s. 1904); peribacası (s. 1914); peygamberdevesi (s. 1919); pişinek (s. 1923); Polateli (s. 1935); rastgele (s. 1966); renkgiden (s. 1974); renkölçer (s. 1974); rüzgâraltı (s. 1991); rüzgârgülü (s. 1991); rüzgârölçer (s. 1991); rüzgârustü (s. 1991); sadeyağ (s. 2001); Sarayönü (s. 2034); sarbanbaşı (s. 2034); sazevi (s. 2051); sekbanbaşı (s. 2058); Şahinbey (s. 2196); şeşbeş (s. 2218); şıraölçer (s. 2222); tahtakuruları, tahtakurusu (s. 2246); tazekan (s. 2292); ustabaşı (s. 2421); vazgeçebilme, vazgeçebilmek, vazgeçilme, vazgeçilmek, vazgeçirebilme, vazgeçirebilmek, vazgeçirme, vazgeçirmek, vazgeçiş, vazgeçme, vazgeçmek, vazgelme, vazgelmek (s. 2474); yârenbaşı (s. 2536); yekdiğeri (s. 2566); zehretme, zehretmek, zehrolma, zehrolmak (s. 2649); zindandelen (s. 2661).

2.1.3.7. Farsça+ Yunanca

Bu bölümde 3 hibrit sözcük vardır. Hibritleşme örneklerinin tamamı Farsça sözcüklere Yunanca “-akı” ekinin getirilmesiyle yapılmıştır.

pamukaki (s. 1878), şalaki (s. 2200), zoraki (s. 2644).

2.1.4. Fransızca ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümde Fransızca ile başlayıp Arapça, Farsça, İngilizce, İtalyanca, Slavca, Soğdca, Türkçe sözcük veya eklerle devam eden hibritler mevcuttur.

2.1.4.1. Fransızca + Arapça

Bu bölümde 15 hibrit sözcük vardır. Bu hibrit yapılarla çeşitli alanlardaki terim ihtiyacı karşılanmıştır.

ampersaat (s. 114), biyokimya (s. 366), biyokütle (s. 366), elektrokimya (s. 784), elektromıknatıs (s. 784), fizikokimya (s. 883), fotokimya (s. 889), gramkuvvet (s. 989), jeokimya (s. 1244), kelalaka (s. 1380), kilovatsaat (s. 1441), lümensaat (s. 1595), mikrocerrahi (s. 1680), radyokimya (s. 1959), termokimya (s. 2332).

2.1.4.2. Fransızca + Farsça

Bu bölümde 12 hibrit sözcük vardır.

Amerikanvari (s. 114), balonvari (s. 247), bankerzede (s. 251), dövizzede (s. 718), elektrosaz (s. 785), fotoğrafane (s. 889), gazhane (s. 909), klişehane (s. 1453), paralelkenar (s. 1886), sloganvari (s. 2127), telgrafhane (s. 2313), telgrafname (s. 2313).

2.1.4.3. Fransızca + İngilizce

Bu bölümde 1 adet hibrit sözcük vardır.
hipermarket (s. 1103).

2.1.4.4. Fransızca + İtalyanca

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.
e-posta < elektronikposta (s. 805).

2.1.4.5. Fransızca + Slavca

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.
patroniçe (s. 1901).

2.1.4.6. Fransızca + Soğdca

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.
teknokent (s. 2307).

2.1.4.7. Fransızca + Türkçe

Bu bölümde 46 hibrit sözcük vardır. Fransızca bir sözcük ve Türkçe *ölçer* ile yapılmış hibrit sözcüklerin sayısı fazladır. Bunun yanı sıra Fransızca sözcükle *evi* ya da *sever* Türkçe sözcükleriyle yapılmış olanlar da mevcuttur.

alkölölçer (s. 98); Almansever (s. 103); amperölçer (s. 116); asitölçer (s. 166); azotölçer (s. 218); bakterikıran (s. 241); elektrokaplama (s. 783); fizikötesi (s. 883); fosforışı (s. 888); fosforışıl (s. 888); fotoakım (s. 889); füzeatar (s. 895); füzesavar (s. 895); garantilemek (s. 903); garantileyebilmek (s. 903); gazışı (s. 909); gazışıl (s. 909); gazozacı (s. 910); gazölçer (s. 910); gazölçümü (s. 910); gramağırlık (s. 989); grizuölçer (s. 991); karekök (s. 1326); kaşeçalar (s. 1342); klorölçer (s. 1453); krediaçan (s. 1511); küpkök (s. 1561); mikrodalga (s. 1681); müzikevi (s. 1741); müziksever, müzikseverlik (s. 1741); normalaltı (s. 1779); normalüstü (s. 1779); otoyol (s. 1824); ozonölçer (s. 1833); polarölçer (s. 1935); polisevi (s. 1936); radyoevi (s. 1958); randevuevi (s. 1964); roketatar (s. 1982); sakkarozölçer (s. 2014); silisseven (s. 2112); sinemasever (s. 2117); sporsever, sporseverlik (s. 2159); tanksavar (s. 2264); telekız (s. 2311); venusçarığı (s. 2478).

2.1.5. İngilizce ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümde İngilizce başlayıp Arapça ve Fransızca devam eden hibritler yer almaktadır.

2.1.5.1. İngilizce + Arapça

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.
fitocoğrafya (s. 882).

2.1.5.2. İngilizce + Fransızca

Bu bölümde 2 hibrit sözcük vardır.
fitopatoloji (s. 882), videokaset (s. 2485).

2.1.6. İtalyanca ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümde İtalyanca başlayıp Farsça, Fransızca ve Türkçe devam eden hibritler yer almaktadır.

2.1.6.1. İtalyanca + Farsça

Bu bölümde 6 hibrit sözcük vardır.
birahane (s. 352), ispençiyari (s. 1210), kaptanıderya (s. 1311), kasadar (s. 1341), pastane (s. 1896), postane (s. 1941).

2.1.6.2. İtalyanca + Fransızca

Bu bölümde 2 hibrit sözcük vardır.
bankamatik (s. 250), kontrasomun (s. 1475).

2.1.6.3. İtalyanca + Türkçe

Bu bölümde 4 hibrit sözcük vardır.
dümenevi (s. 735), modaevi (s. 1693), tiyatrosever, tiyatroseverlik (s. 2360).

2.1.7. Rumca ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümde Rumca başlayıp Arapça, Farsça ve Türkçe devam eden hibritler yer almaktadır.

2.1.7.1. Rumca + Arapça

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır. Sözcük, Rumca *filiz* ve “nispet i”sinin birleşimiyle oluşmuştur.

filizî (s. 876).

2.1.7.2. Rumca + Farsça

Bu bölümde 10 hibrit sözcük vardır. Bu hibritlerin 8’i Farsça *hane* sözcüğüyle oluşmuştur.

kalavrahane (s. 1273), karnabahar (s. 1335), kiremithane (s. 1446), konso-loshane (s. 1473), kuklavari (s. 1517), mantarhane (s. 1623), marangozhane (s. 1626), patrikhane (s. 1901), piskoposhane (s. 1927), vaftizhane (s. 2464).

2.1.7.3. Rumca + Türkçe

Bu bölümde 13 hibrit sözcük vardır.

defneyaprağı (s. 606); efendibaba, efendibabacık (s. 757); filizkıran (s. 876); ırgatbaşı (s. 1125); mantardoğuran (s. 1623); masabaşı (s. 1630); masaüstü (s. 1631); papazkaçtı (s. 1882); papazkarası (s. 1882); sınıraşan (s. 2096); yalıçapkını, yalıçapkınıgiller (s. 2513).

2.1.8. Almanca ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümde Almanca ile başlayıp İngilizce devam eden hibrit örneği yer almaktadır.

2.1.8.1. Almanca + İngilizce

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.
grosmarket (s. 991).

2.1.9. Bulgarca ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümde Bulgarca ile başlayıp Farsça ve Türkçe ile devam eden hibritler yer almaktadır.

2.1.9.1. Bulgarca + Farsça

Bu bölümde 2 hibrit sözcük vardır.
kuluçkahane (s. 1522), vişnap (s. 2487).

2.1.9.2. Bulgarca + Türkçe

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.
vişneçürüğü (s. 2487).

2.1.10. Çince ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümde Çince ile başlayıp Türkçe ve Farsça ile devam eden hibritler yer almaktadır.

2.1.10.1. Çince + Türkçe

Bu bölümde 2 hibrit sözcük vardır.
Çayeli (s. 507), çayevi (s. 508).

2.1.10.2. Çince + Farsça

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.
çayhane¹⁰ (s. 508).

¹⁰ Türkçe Sözlük'te *çay* sözcüğü Çince (2011, s. 508) ile karşılanmışken *çayhane* hibrit yapısındaki *çay* sözcüğünün kökeni Türkçe olarak belirtilmiştir. *Çay* sözcüğünün Türkçe kökenli "dereden büyük, ırmaktan küçük akarsu" anlamındaki eş adlı madde başıyla karışmış olması muhtemeldir.

2.1.11. İbranice ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümde İbranice ile başlayıp Farsça ve Türkçe devam eden hibritler mevcut olup toplam örnek sayısı üçtür. Bu hibritlerin tamamı dinî bir terim olan *haham* sözcüğü ile oluşturulmuştur.

2.1.11.1. İbranice + Farsça

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

hahamhane (s. 1026).

2.1.11.2. İbranice + Türkçe

Bu bölümde 2 hibrit sözcük vardır.

hahambaşı, hahambaşılık (s. 1026).

2.1.12. Latince ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümde Latince ile başlayıp Türkçe devam eden 2 hibrit mevcuttur. Her ikisi de *flor* sözcüğü ile oluşturulmuştur.

2.1.12.1. Latince + Türkçe

Bu bölümde 2 hibrit sözcük vardır.

florışı (s. 884), florışıl (s. 884).

2.1.13. Yunanca ile Başlayıp Diğer Dillerle Devam Eden Hibritler

Bu bölümde Yunanca ile başlayıp Soğdca ve Türkçe devam eden iki hibrit örneği mevcuttur.

2.1.13.1. Yunanca + Soğdca

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

megakent (s. 1644).

2.1.13.2. Yunanca + Türkçe

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

hamsikuşu (s. 1039).

2.2.1. Türkçe ile Başlayıp Birden Fazla Dille Devam Eden Hibritler

Bu bölümü, Türkçe ile başlayıp diğer dillerle devam eden ikiden fazla sözcük veya ekin bir araya gelmesiyle meydana gelen hibritler oluşturmaktadır. Elde edilen tüm örnekler üç sözcük/ekten müteşekkildir. Daha fazla sözcükten oluşan hibritlere sözlükte rastlanmamıştır.

2.2.1.1. Türkçe + Türkçe + Arapça

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

Akdağmadeni (s. 61).

2.2.1.2. Türkçe + Arapça + Farsça

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

Gümüřhacıköy (s. 1002).

2.2.1.3. Türkçe + Farsça + Farsça

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

sırmakeřhane (s. 2101).

2.2.1.4. Türkçe + Farsça + Türkçe

Bu bölümde 5 hibrit sözcük vardır. Tüm örnekler, Türkçe sözcüklerin arasına “be” Farsça ekinin girerek Türkçe sözcüğün tekrar edilmesi sonucu oluşmuştur.

aybeay (s. 201), günbegün (s. 1004), katbekat (s. 1349), özbeöz (s. 1865), yüzbeyüz (s. 2633).

2.2.2. Arapça ile Başlayıp Birden Fazla Dille Devam Eden Hibritler

Bu bölümü Arapça ile başlayıp diğer dillerle devam eden ikiden fazla sözcüğün bir araya gelmesiyle meydana gelen hibritler oluşturmaktadır. Elde edilen tüm örnekler üç sözcük/ekten müteşekkildir. Daha fazla sözcükten oluşan hibritlere sözlükte rastlanmamıştır.

2.2.2.1. Arapça + Arapça + Farsça

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

tecahülüarifane (s. 2395).

2.2.2.2. Arapça + Arapça + Türkçe

Bu bölümde 2 hibrit sözcük vardır.

Gaziosmanpařa (s. 909), Mustafakemalpařa (s. 1713).

2.2.2.3. Arapça + Farsça + Arapça

Bu bölümde 7 hibrit sözcük vardır.

anbean (s. 123), arabankürdi (s. 140), cetbecet (s. 456), defterihakani (s. 607), ferahnakařiran (s. 861), gulyabani (s. 992), mermerřahi (s. 1660).

2.2.2.4. Arapça + Farsça + Farsça

Bu bölümde 6 hibrit sözcük vardır. Bu hibritler Arapça sözcük, Farsça “+dâr”, “+kâr” ve “+âne” ekleriyle oluşmuştur.

azimkârane (s. 216), hürmetkârane (s. 1121), lütfkârane (s. 1596), minnettarane (s. 1687), riyakârane (s. 1981), sanatkârane (s. 2025).

2.2.2.5. Arapça + Farsça + Türkçe

Bu bölümde 2 hibrit sözcük vardır.

hasekiküpesi (s. 1053), semazenbaşı (s. 2063).

2.2.2.6. Arapça + Türkçe + Arapça

Bu bölümde 4 hibrit sözcük vardır.

Afyonkarahisar (s. 35), hayvanoğluyayvan (s. 1074), hinoğluhin (s. 1102), Kâzımkarabekir (s. 1374).

2.2.2.7. Arapça + Türkçe + Türkçe

Bu bölümde 3 hibrit sözcük vardır.

havvaanaeli (s. 1066), meryemanaeldiveni (s. 1660), meryemanakuşağı (s. 1661).

2.2.3. Farsça ile Başlayıp Birden Fazla Dille Devam Eden Hibritler

Bu bölümü Farsça ile başlayıp diğer dillerle devam eden ikiden fazla sözcüğün bir araya gelmesiyle meydana gelen hibritler oluşturmaktadır. Elde edilen tüm örnekler üç sözcük/ekten müteşekkildir. Daha fazla sözcükten oluşan hibritlere sözlükte rastlanmamıştır.

2.2.3.1. Farsça + Arapça + Arapça

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

bayatiaraban (s. 285).

2.2.3.2. Farsça + Farsça + Arapça

Bu bölümde 7 hibrit sözcük vardır.

behemehâl (s. 294), gülgülü (s. 998), maderşahi (s. 1601), pederşahi (s. 1905), serbestî (s. 2069), sermestî (s. 2073), Zümrüdüanka (s. 2666).

2.2.3.3. Farsça + Türkçe + Farsça

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

hiyaroğluhiyar (s. 1096).

2.2.4. Fransızca ile Başlayıp Birden Fazla Dille Devam Eden Hibritler

Bu bölümü Fransızca ile başlayıp diğer dillerle devam eden ikiden fazla sözcüğün bir araya gelmesiyle meydana gelen hibritler oluşturmaktadır. Elde edilen tüm örnekler üç sözcükten müteşekkildir. Daha fazla sözcükten oluşan hibritlere sözlükte rastlanmamıştır.

2.2.4.1. Fransızca + Fransızca + Arapça

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

kilogramkuvvet (s. 1441).

2.2.4.2. Fransızca + Fransızca + Türkçe

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

kilogramağırlık (s. 1441).

2.2.5. İtalyanca ile Başlayıp Birden Fazla Dille Devam Eden Hibritler

Bu bölümü İtalyanca ile başlayıp Türkçeyle devam eden ikiden fazla sözcüğün bir araya gelmesiyle meydana gelen hibritler oluşturmaktadır. Elde edilen tüm örnekler üç sözcükten müteşekkildir. Daha fazla sözcükten oluşan hibritlere sözlükte rastlanmamıştır.

2.2.5.1. İtalyanca + Türkçe + Türkçe

Bu bölümde 1 hibrit sözcük vardır.

kaptanpaşakuzusu (s. 1312).

2.2 Türkçenin Söz Varlığında Hibrit Sözcüklerin Yeri

Türkçede sözcük yapma; türetme, birleştirme, kalıplaşma, ödünçleme, kod kopyalama yollarıyla gerçekleşir. Türkçenin kavram karşılama yollarından biri olan birleştirme, iki Türkçe sözcükle olabileceği gibi farklı dillere ait sözcüklerin bir araya getirilmesiyle de oluşmaktadır. Farklı dillerden ödünçlenen sözcükler, Türkçenin ses bilgisine uygun hâle getirildikten sonra kullanılmaktadır. Bu çalışmada, Türk dilinin hem kendi hem de diğer dillerin söz varlığından yararlanarak tıpkı diğer dillerde olduğu gibi, iki farklı kaynak gücünü birleştirdiği ortaya çıkmıştır. Kökeni farklı dillere ait olan sözcük/ekler bir araya gelerek hibritleşme meydana gelmiştir. Hibrit sözcüklerle birçok alandaki terim ihtiyacı karşılanmıştır. *Türkçe Sözlük*'te yer alan hibrit örneklerinin kullanıldığı alanlar şunlardır: **akrabalık adları** (halazade), **anatomi** (akciğer), **araç gereç** (kontrasomun, horozayağı), **argo** (hıyarağa, imamkayığı, imamsuyu, minaregölgesi), **askerlik** (füzeatar, roketatar, tanksavar), **bitki adı** (camgüzeli, hoşkuran, hudayinabit), **botanik** (köygöçüren), **coğrafya** (filizkiran, fincandibi), **denizcilik** (çarkçıbaşı, dümenevi, kaptanpaşakuzusu), **dil bilgisi** (bağ-fiil), **edebiyat** (bahname, lebdeğmez, terciibent), **birleşik eylemler** (faydalanabilmek, sabretmek), **eylemsiler** (faydalanabilme, sabrediş), **felsefe** (fizikötesi), **fizik** (florışıl, gazışı, kuvvetölçer), **geometri** (kenarortay), **gök bilimi** (Hacıaryolu), **hayvan türü** (camgöz, peygamberdevesi, yalıçapkını), **hayvan bilimi** (kuluçkahane), **hukuk** (ibraname, celpname), **iş yeri** (çelikhane), **jeoloji** (kükürtatar, peribacası), **kalıp ifadeler** (hoşbeş), **kimya** (asi-

tölçer, kükürtdioksit, fotokimya), **matematik** (başnokta, birimkare, birimküp, paralelkenar), **meslekler** (çarkçıbaşı, ırgatbaşı, bezirgânbaşı), **meteoroloji** (hacılarkuşağı), **mineraloji** (laciverttaş), **müzik** (hicazkâr, ferahfeza, muhayyerbuselik), **oyun adı** (harmandalı), **örtmece sözcük** (kademhane, yüznumara), **renk** (kumrugöğsü, camgöbeği, horozibiği), **ruh bilimi** (ruhötesi), **spor** (kafakol), **tarih** (amanname, ibriktar, reftiye, sultanoğlu, vakanüvis), **tatlı adı** (kadıboğan, vezirparmağı), **tıp** (karahumma), **ticaret** (karaborsa, zeyilname), **yemek adı** (imambayıldı, hamsikuşu, hünkârbeğendi), **yer adları** (İncirliova, Eskişehir).

Hibrit sözcükler; anatomi, askerlik, botanik, coğrafya, denizcilik, dil bilgisi, edebiyat, felsefe, fizik, geometri, gök bilimi, hukuk, jeoloji, kimya, matematik, meteoroloji, mineraloji, müzik, psikoloji, spor, tarih, ticaret, tıp, zooloji disiplinlerine terim üretilmesini sağlamıştır. Türkçe açısından yer adları, bitki adları, akrabalık adları, hayvan adları ve oyun adlarının dâhil olduğu ad bilimi alanına da hizmet etmektedir. Oyun adları, akrabalık adları aynı zamanda kültürel izler taşımaktadır. Bu bakımdan hibrit söz varlığı halk bilimi ve sosyoloji bilim dallarını da ilgilendirmektedir. Hibrit sözcükler; Türkçenin temel söz varlığı olan renk, araç gereç, akrabalık adları, eylemler, eylemsilerde yer almaktadır. Bunun yanı sıra hibrit sözcükler, dil incelikleri olan örtmece sözler ve argo gibi kullanımlarda kendini göstermektedir.

Sonuç

Çalışmada Türk dilinde hibrit yapıların neler olabileceğine dair araştırma yapılmış ve neticede *Türkçe Sözlük*'te farklı iki dile ait biçimlerin bir araya gelmesiyle yeni bir sözcük oluşturmasından yola çıkılarak farklı kökenli ve bitişik yazılan birleşik sözcükler hibrit sözcük olarak tanımlanmıştır. 1.839 adet hibrit sözcük tespit edilmiştir. Hibrit yapıların kimi zaman iki sözcükten kimi zaman bir sözcük bir son ek, bazen de bir ön ek ve bir sözcükten oluştuğu görülmektedir. Hibrit sözcükler genellikle iki morfemden oluşmuştur. 36 hibrit sözcüğün oluşumu ise üç morfemle gerçekleşmiştir.

Diller sözcükleri oluştururken özgürdür ve bünyesine aldığı farklı iki dilden sözcüğü aidiyet duygularını güçlendirmek, benimsemek, toplum tarafından kabulünü sağlamak için birtakım ses, biçim ve(ya) anlam değişiklikleriyle söz varlığına geçirir. Türkçede farklı iki dilden bir araya gelen karma yapılar, hibrit (melez) sözcüklerdir. Bu sözcükler; ihtiyaç, tanımlama gerekliliği, metafor ve metonimi etkenleriyle üretilmiştir. Birleştirme yoluyla yapılan bu hibritlendirme yöntemi, dilin söz varlığına ciddi katkılar sağlamıştır.

Türkçe Sözlük'teki hibrit sözcükler çok çeşitli dillere ait yapılarla oluşturulmuştur. Bu yapılardaki hibrit sayılar, gruplara göre çeşitlilik arz etmektedir. *Türkçe + Latince, İngilizce + Arapça, Rumca + Arapça, Fransızca + İngilizce*

ce, Fransızca + İtalyanca, Fransızca + Slavca, Fransızca + Soğdca, İtalyanca + Fransızca, Yunanca + Soğdca, Yunanca + Türkçe, Almanca + İngilizce, Bulgarca + Türkçe, Çince + Farsça, İbranice + Farsça dizilimlerinde birer örnek varken *Arapça + Türkçe* diziliminde 755 hibrit örneği vardır. Hibritleşmenin çok sayıda olduğu diğer yapılar ise 394 sözcük ile *Arapça + Farsça*, 132 sözcük ile *Türkçe + Farsça*, 116 sözcük ile *Farsça + Türkçe*, 104 sözcük ile *Farsça + Arapça* biçimindedir.

Üç biçimden oluşan *Türkçe + Türkçe + Arapça, Türkçe + Arapça + Farsça, Türkçe + Farsça + Farsça, Türkçe + Farsça + Türkçe, İtalyanca + Türkçe + Türkçe* dizilişleri gösteren hibrit yapıların örnek sayısı sınırlı sayıda olup 1 ila 7 arasındadır.

Hibrit yapılar çoğu zaman *sözcük + sözcük* biçiminde oluşmuşken kimi zaman *ön ek + sözcük* veyahut *sözcük + son ek* biçiminde oluşmuştur. *Ön ek + sözcük* hibritleşmesi daha çok Farsça ön eklerle kurulmuştur: *biilaç, nabekâr, pürdikkat, serhat*. *Sözcük + son ek* hibritleşmesi genellikle Arapça *-î* ekinin Türkçe veya Farsça sözcüklere eklenmesiyle gerçekleştirilmiştir: *kuzguni, Turani, türkü*.

Hibrit sözcükler anatomi, askerlik, botanik, coğrafya, denizcilik, dil bilgisi, edebiyat, felsefe, fizik, geometri, gök bilimi, hukuk, jeoloji, kimya, matematik, meteoroloji, mineraloji, müzik, psikoloji, spor, tarih, ticaret, tıp, zooloji disiplinlerine terim üretilmesini sağlamıştır.

Türkçe Sözlük'teki hibrit sözcüklerde çok anlamlılık görülmektedir. Örneğin *çarkıfelek* hibritleşmesinin asıl anlamı *yakıldığında dönerek kıvılcım saçan donanma fişegi* olan sözcüğün, *talih oyunu, talih, kader* ve *süs bitkisi* anlamları vardır. Sözcükte mecazlaşma yoluyla anlam genişlemesi görülmektedir. Türkçede hibrit sözcükler üretilirken metafordan sıkça yararlanıldığı görülmektedir. Özellikle doğadan insana aktarım yoluyla çok sayıda hibritleşme örneği görülmektedir: *horozayağı*.

Türkçe Sözlük'teki hibrit sözcüklerde eş adlılık söz konusu olabilmektedir. Örneğin *horozibiği* hem bitki bilimi hem renk adı kategorisinde değerlendirilmektedir.

Türkçe Sözlük'teki ayrı yazılan birleşik sözcüklerin durumu ve tüm hibritlerin ses, biçim ve anlamsal değişikliklerinin başka araştırma konuları olması mümkündür. Bu çalışmayla Türk dili alanında hibrit/melez sözcüklerin varlığına dikkat çekilmesi ve alanda bu kavramın uygulanması amacına uygun bir sonuç elde edilmiştir.

Kaynakça

- Akçin, F. N. (2018). Zihinsel yetersizliği olan çocuklar için hibrit okuma-yazma öğretim yöntemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, Elektronik Yayın. doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.413092.
- Albayrak, S. O. ve Sayan İ. Ö. (2011). Kamuda melez bir statü: kadro karşılığı sözleşmeli personel. *Mülkiye*, 35(272), 195-216.
- Anadolu, B. (2015). Yeni dönem Türk sinemasında bir melez tür örneği iki dil bir bavl. *Conférence: Belgesel Sinemada Sınırlar Sınırlılıklar*, Mayıs-İstanbul, 1-12.
- Arslan, A. D. (2017). Merkezî figürün “melez dil” ile sunumu: Berci Kristin Çöp Masalları’nda mekân. *Monograf, Edebiyat Eleştirisi Dergisi*, 2017/8, 198-212.
- Boztepe, V. (2018). Televizyon reklamlarının toplumsal işlevleri üzerine göstergebilimsel bir çözümleme: Toyota hibrit örneği. *eKurgu, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, Ocak 2018, 26(1), 26-47.
- Çağırkan, B. (2016). Göç, hibrit kimlik ve aidiyet: yeni toplumlar, yeni kimlikler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2613-2623.
- Ergüven, M. H., Yılmaz, A. ve Kutlu, D. (2015). Turistik ürün çeşitlendirme bağlamında hibrit turizm: Glamping örneği. *The Journal of Acedemic Social Science Studies JASSS*, 41, Winter II 2015, 255-265.
- Eyuboğlu, İ. Z. (2017). *Türk dilinin etimoloji sözlüğü*. İstanbul: Say.
- Hepdinçler, T. (2008). Kitap eleştirileri. *Kültür ve İletişim, Culture&Communciation*, 11(2), 107-121.
- <https://sozluk.gov.tr/>, E. T. 28.09.2020.
- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, E. T. 28.09.2020.
- <https://www.toyota.com.tr/hybrid-innovation/what-is-hybrid.json>, E. T. 23.02.2019.
- <https://www.toyota.com.tr/hybrid-innovation/what-is-hybrid.json>, E. T. 28. 09. 2020.
- Johannes B. (1993). Buddhist hybrid Sanskrit: the original language. *Aspects of Buddhist Sanskrit, Proceedings of the International Symposium on the Language of Sanskrit Buddhist Texts, Oct. 1-5, 1991* içinde s. 396-423. Sarnath, Varanasi: Central Institute of Higher Tibetan Studies. (Samyag-vāk Series, VI.).
- Kanık, İ. (2016). Küreselleşme sürecinde kültürel melezleşme örneği olarak yemek kanalları ve programları. *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, folklor/edebiyat*, 22(86), (2016/2), 237-258.
- Karaağaç, O. ve Kar, H. (2016). F1 hibrit sebze tohumu üretiminde kendine uyumsuzluk sisteminin kullanılması. *alatarım*, 15(1), 45-54.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar-ilkeler-teknikler* (23. bs.). Ankara: Nobel.
- Novotná, Z. (1967). Contributions to the study of loan-words and hybrid words in Modern Chinese. *Archív Orientální, Praha*, 35 (Jan 1, 1967), 613-648.

- Satılmış, O. ve Meşe E. (2011). Elektrikli ve hibrit elektrikli araçlar için batarya şarj cihazları. *Elektrik-Elektronik ve Bilgisayar Sempozyumu 2011* içinde s. 137-142. Elâzığ, Fırat Üniversitesi.
- Schach, P. (1948). Hybrid compounds in Pennsylvania German. *American Speech*, 23(2), (Apr., 1948), 121-134.
- Şirin, H. (2019). Dil Devrimi'nin melez sözcükleri ve "bağnaz" üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, CXVI (809), Mayıs 2019, 12-20.
- Tietze A. (2002). *Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi sözlüğü I A-E*. İstanbul: Simurg.
- Türkçe sözlük* (2011). Haz.: Şükrü Halûk Akalın vd. (11. bsk.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Uluç, G. ve Süslü, B. (2017). Kültürel karşılaşmalar: Melez müzikler. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication-TOJDAC*, 7(3), July 2017, 475-487.
- Waley, A. (1957). Chinese-Mongol hybrid songs. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London*, 20(1/3), 1937-57 (1957), 581-584, Cambridge University.
- Yanmaz, R. (2008). Sebze yetiştiriciliğinde hibrit çeşit kullanımı ve çeşit önerileri. *Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 15(1-2), 11-18.
- Yaycıoğlu, M. (2009). Geçmişten günümüze Türkiye'de çok kültürlü/melez Sefar-di Tiyatrosu. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 27(2009/1), 61-124.
- Yıldız, N. (2015). Geoffrey Chaucer's hybrid woman: the prioress in the Canterbury tales. *Edebiyat Fakültesi Dergisi/Journal of Faculty of Letters*, 32(2), 299-312.
- Yılmaz, H. ve Ataseven, F. (2017). Yazınsal yapıtlarda melezlik olgusu ve bir eğ-retileme olarak çeviri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12/22, 817-826.
- Zülfikar, H. (2019). Türkçedeki çokluk ekleri üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, CXVI (809), Mayıs 2019, 56-63.

Extended Summary

The word *hybrid* is a term used in both applied and social sciences. The word *hybrid* means that two different structures, type and origins come together. This word in Turkish can also be met with the Arabic word *melez*.

This research is original because the concept of hybrid is new in the field of Turkish language and its adaptation to the field. Because, while this concept is the term of biology, botany sciences, it has been used in disciplines such as sociology, automotive and recently education. There are various studies in which the concept of *hybrid / melez* is used in Turkish Literature. Hybrid is a term used in various studies in linguistics. The use of hybrid in Turkish Language is quite new.

In this study, the entire Turkish dictionary was scanned and hybrid structures belonging to two different languages were recorded. While the hybrid constructions were filed, only adjacent compound words were taken into consideration, separate compound words were not included in the study. The reason why they were included in this study is that they carry borrowings from different languages in derived words whose origins belong to one language and the suffix they take from another language. Structures created by the combination of words belonging to two different languages are considered as hybrid words. It can be seen that Turkish has created a new vocabulary with borrowed words.

With this study, a result suitable for the purpose of drawing attention to the existence of hybrids / hybrid words in the field of Turkish Language and applying this concept in the field has been achieved. A total of 1.839 hybrid structures have been identified in the *Turkish Dictionary*. With this study, it was aimed to determine the existence of hybrid structures in Turkish vocabulary, to determine the origin of the morphemes of hybrid structures, and to determine the importance of the usage areas of these structures in Turkish language. Hybrid words in the Turkish dictionary have been created with structures belonging to various languages. These structures are *Turkish + Arabic, Turkish + Persian, Turkish + French, Turkish + English, Turkish + Italian, Turkish + Latin, Turkish + Greek, Turkish + Sogdian, Turkish + Greek; Arabic + Persian, Arabic + French, Arabic + English, Arabic + Turkish, Arabic + Greek, Arabic + Sogdian, Arabic + Greek; Persian + Arabic, Persian + French, Persian + Italian, Persian + Greek, Persian + Sogdian, Persian + Turkish, Persian + Greek; French + Arabic, French + Persian, French + English, French + Italian, French + Slavic, French + Sogdian, French + Turkish; English + Arabic, English + French; Italian + Persian, Italian + French, Italian + Turkish; Greek + Arabic, Greek + French, Greek + Turkish; German + English; Bulgarian + Persian, Bulgarian + Turkish; Chinese + Turkish, Chinese + Persian; Hebrew + Persian, Hebrew + Turkish; Italian + Persian, Italian + French; Latin + Turkish; Greek + Sogdian; Romaic+ Turkish* format.

The sequence of hybrid structures consisting of three forms is as follows: *Turkish + Turkish + Arabic, Turkish + Arabic + Persian, Turkish + Persian + Persian, Turkish + Persian + Turkish, Arabic + Turkish + Arabic, Arabic + Turkish + Turkish,*

Persian + Turkish + Persian, Italian + Turkish + Turkish. The sample size of three-word hybrids is limited, ranging from 1 to 7.

There is only one example of *Turkish + Latin, English + Arabic, Greek + Arabic, French + English, French + Italian, French + Slavic, French + Sogdian, Italian + French, Greek + Sogdian, Greek + Turkish, German + English, Bulgarian + Turkish, Chinese + Persian.* The part with the highest hybridization is the *Arabic + Turkish* structure with 755 words.

Thanks to the hybrid words, various terms were coined in the Turkish language in anatomy, military, botany, geography, maritime, grammar, literature, philosophy, physics, geometry, astronomy, law, geology, chemistry, mathematics, meteorology, mineralogy, music, psychology, sports, history, commerce, medicine, zoology.

Hybrid words in the Turkish dictionary are polysemy. Hybrid words in the Turkish dictionary are synonyms. For example, *horozibiği* is considered in the meanings of *plant science* and *color name* categories. It is seen that metaphors are frequently used when producing hybrid words in Turkish: *horozayağı*.

Phonetic, morphological and semantic changes of hybrids in Turkish dictionary and the situation of compound words written separately constitute separate study subjects.

